БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндөлеттингеН

ШЫН

1961 ч.
ОКТЯБРЬ
4
СРЕДА
№ 235 (5025).

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

Өртээ 2 көп.

Бүгү күштерни дүжүт ажаап алыышкынын дүрген доозарынче!

ЭШ ОТТО ВИЛЬГЕЛЬМОВИЧ КУУСИНЕНГЕ

Улуг Ленинниң шынчы өөреникчизи, Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш делегейниң коммунистиг шимчээшкининиң көскү ажылдакчызы Силерге, Силерниң сезен хар харлаанынарның хүнүнде Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитеди болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлели изиг байыр чедирип тур.

Помещиктерниң болгаш капиталистерниң дарлалынга удур ажылчын аңгының херээ дээш демиселге Силер бодуңарның бүгү медерелдиг амыдыралыңарны бараалгаткан Силер. Партия болгаш күрүне ажыл-чорудулгазының бүгү-ле албан-дужаалдарынга Силер бодуңарның күштеринерни, билиглеринерни болгаш улуг амыдыралчы дуржулганарны коммунизмниң улуг херээнге чижеглээр чүве чокка берип келген болгаш берип турар Силер.

Хөй-хөй чылдарда кадык-чаагай чурттап, ажылчы чоннарның чаагай чоруунга үре-түннелдиг ажылдаарынарны бистиң эргим өөнүүвүс болгаш эживис Отто Вильгельмович Силерге чүректиң ханызындан күзеп тур бис.

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТӨП КОМИТЕДИ.

ССР ЭВИЛЕЛИНИҢ МИНИСТРЛЕР ЧӨВҮЛЕЛИ.

Эш О. В. Куусиненге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тыпсыр дугайында

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң ЧАРЛЫЫ

СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, СЭКП ТК-ның Секретары эш О. В. Куусиненниң төрүттүнген хүнүнден бээр сезен харлааны-биле холбаштыр Коммунистиг партияның болгаш Совет күрүнеиң мурнунга оон улуг ачы-хавыяаларын демдеглевишаан, эш Отто Вильгельмович Куусиненге Ленин орденин база «Кадыыр болгаш Маска» деп алдын медальды тывыспышаан, Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры деп атты тыпсыр.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Даргазы
Л. БРЕЖНЕВ.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунуң Секретары
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1961 чылдың октябрь 2.

ГДР-ниң 12 чыл оюнуң байырлалынга ССРЭ-ниң төлээлери

ГСЧП ТК-ның болгаш ГДР-ниң чазааның чалаары-биле Герман Демократтыг Республиканың 12 чыл оюн байырлаарынга киржири-биле ССРЭ-ниң партия-чазак төлээлери Берлинче чорупкан. СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнү, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазының бирги оралакчызы А. И. Микоян (төлээлерниң баштыны), СЭКП ТК-ның Президиум кежигүнүнге кандидат, ССРЭ-ниң ГДР-де элчини М. Г. Первухин, Германияда совет шериглер бөлүүнүң кол командылакчызы, Совет Эвилелиниң Маршалы И. С. Конев, ССРЭ-ниң даштыкы херектер Министриниң оралакчызы А. Л. Орлов, Москва хоорайының Фрунзе районунуң СЭКП райкомунуң бирги секретары Л. М. Перфилова олар төлээлерниң составында кирип турар.

ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери Афганистанче чорупкан

Афганистанның парламентизинин чалааны-биле ССРЭ-ниң Дээди Совединиң төлээлери харыы аян-чорук кылып, Москвадан Кабулче октябрь 2-де ужудуп чорупканнар. Төлээлерниң составында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Националдар Совединиң даштыкы херектер талазы-биле комиссиязының кежигүнү, РСФСР-ниң чырыдыышкын министри Е. И. Афанасенко (төлээлерниң удуртукчузу), ССРЭ-ниң Дээди Совединиң депутаттары Н. Маннанов, С. Г. Батыев, В. Т. Котов, М. Махмадалиев, С. И. Умаханов олар кирип турар.

Үүректиң ханызындан байыр чедириишкини

МОСКВА. (СЭТА). Төп-кара хөрзүннүг областарның көдээ ажылагыйының мурнакчыларының чөвүлел хуралынга Орлов областың Дмитров районда «Кызыл тук» колхозтуң звено удуртукчузу П. Сапунов 1961 чылда 50 гектар черниң гектар бүрүзүнден кукурузаның ногаан массазының 1200 центнер дужудун алырын хүлээнген. Ол кукурузаны үрезин алыры-биле өстүрер деп база-ла шиитпирлээн болгаш 50 гектар черниң гектар бүрүзүнден 50 центнерден эвээш эвес тараанны алыр деп сөзүн берген.

Бодунуң алган социалистиг хүлээлгезин күүсеткенин мурнакчы механизатор Н. С. Хрущевка чорутукан чагаазында дыңнадып турар. 50 гектар черниң гектар бүрүзүнден мочактары-биле кады ногаан массаның 1218 центнер дужудун алган. Ам П. Сапунов кукурузаның тараазын ажаап алырынче кирип турар болгаш гектар бүрүзүнден мочактары-биле 62 центнер бышкан тараанны ажаап ап турар.

Орлов областың XIII партия конференциязы аныяк коммунисти СЭКП-ниң XXII съездизинге төлээге соңгаан.

Н. С. Хрущев партияның Төп Комитединиң өмүнээзинден П. Сапуновка, ажыл талазы-биле оон эштеринге, бүгү-ле эр, хөрзөжен колхозчуларга чедип алган чедиишкиннер-биле холбаштыр изиг байырны чедирген. Мурнакчы механизаторнуң дуржулгазы Совет Эвилелиниң төп областарынга кукурузаны оон тараазын алыр кылдыр өстүрериниң улуг болдунар аргазын ажыдып турар-дыр деп, Н. С. Хрущев демдеглээн.

Мал чемнериниң белеткели

(1961 чылдың октябрь 1-де, хуу-биле)

Районнар	Сиген	Силос
Бай-Тайга	96,1	43,1
Тожу	80,6	104,0
Кызыл хоорай	78,9	77,5
Барыын-Хемчик	65,9	42,3
Таңды	63,7	81,2
Өвүр	60,9	87,9
Чөөн-Хемчик	56,1	74,8
Каа-Хем	55,3	119,4
Улуг-Хем	55,1	49,8
Тес-Хем	38,0	66,2
Бии-Хем	34,5	35,0
Эрзин	16,3	30,4
Оон иштинде совхозтар:		
«Барлык»	102,0	29,0
«Кызыл партизан»	100,7	118,2
«Элегес»	96,0	86,9
«Чыраа-Бажы»	88,9	78,8
«Тээли»	84,9	47,4
«Межегей»	75,0	123,3
«Өөк»	60,1	28,0
«Сүт-Хөл»	59,0	126,5
«УТКА 25 чылы»	54,3	48,6
«Шекпээр»	51,8	47,7
«Улуг-Хая»	49,7	53,0
«Найырал»	45,6	75,6
«Тиилелге»	29,4	64,0

Октябрь 1-ге чедир областа сиген белеткелиниң планы 52,3 хуу, оон иштинде совхозтарда 64,9 хуу, силос салыышкынының планы областа 63,6 хуу, оон иштинде совхозтарда 68,6 хуу күүсеттинген. Сиген белеткели эрткен чылдың бо үезинде турганындан 5,3 хуу куду болуп турарын айытса чогуур.

КҮРҮНЕ ШЫГЖАМЫРЫНГА

КҮРҮНЕГЕ САТКАНЫ (пуд-биле)

	Октябрь 1-де	Октябрь 2-де
Область	89.100	112.600
Оон иштинде:		
Колхозтар	38.000	50.700
Совхозтар	51.100	61.900

Тараа белеткелериниң хүн демдеглели

Октябрь 2-ге чедир областың тараажылары 5 миллион 623 муң 900 пуд тараазны күрүнеге садып, күрүне шыгжамырынга тараа киирер хүлээлгезин 84,7 хуу күүсеткен. Ол болза эрткен чылдың чогуур үезинге дөңнээрге 2 миллион 480 муң 500 пуд хөй болуп турар.

Октябрь 2-ниң хүнүнде областың тараа хүлээп алыр черлериге 112 муң 600 пуд тараа кирген.

Улуг-Хем районнуң колхозтары болгаш совхозтары Шагаан-Арыгның база Чаа-Хөлдүң тараа хүлээп алыр черлеринге тараа киирериниң темпизин хүн бүрүде өстүрүп турар. Олар октябрь 2-ниң хүнүнде Төрээн чурттуң шыгжамырынга 29.900 пуд тараанны кирген.

«Улуг-Хая» совхоз күрүнеге тараа садар социалистиг хүлээлгезин 113,9 хуу күүсеткен. Ол ажыл-агый октябрь 2-де Шагаан-Арыгның тараа хүлээп алыр черинге 12.200 пуд тараанны дужаагаан.

Чөөн-Хемчик районнуң колхозтары болгаш совхозтары күрүне шыгжамырынга тараа киирерин хүн бүрүде күштелдирип турар. Олар октябрь 2-де Чадааананың база Сүт-Хөлдүң тараа хүлээп алыр черлеринге 27.900 пуд тараанны чедирген.

Күрүнеге тараа садар талазы-биле чаржып турар ажыл-агыларның мурнуку одуруунда «Чыраа-Бажы» совхозтуң ажыл-ишчилери чоруп турар. Ол ажыл-агый тараа белеткелериниң талазы-биле бодунуң социалистиг хүлээлгезин 202,7 хуу күүсеткен.

«Тээли» совхозтуң тараажылары күрүнеге тараа садар хүлээлгезин октябрь 2-де 101,1 хуу күүсеткен.

Тараа белеткелериниң талазы-биле күрүне мурнунга хүлээлгелерин мурнай күүсеткен «Межегей», «Тиилелге», «Кызыл партизан», «Өөк», «Сүт-Хөл» совхозтар пландан ажыр күрүнеге тараа садарын үргүлчүлеп турар.

Областың 13 совхозтарындан «Шекпээр», «Найырал», «УТКА 25 чылы», «Элегес» совхозтар тараа белеткелериниң темпизин кошкак өстүрүп, күрүнеге тараа садар талазы-биле хожудап турар.

Көдээ ажыл-агыйының ажыл-ишчи бүрүзү Коммунистиг партияның XXII съездизи ажыттынгыже чедир улам эки ажылдап, бүдүрүлгечи улуг тиилелгелер-биле Төрээн чуртту өөртүр дээш чүткүлдүг ажылдап турар. Ынчангаш партияның съездизинге чедир ажыл-агый бүрүзү тараа белеткелериниң талазы-биле күрүне мурнунга өрелиг артпас ужурлуг.

Ам колхоз, совхоз бүрүзү арткан хүннерде эң күжениишкинниг ажылдааш, күрүнеге тараа садар хүлээлгелерин күүсеткениниң дугайын Төрээн чуртка рапорттаарын чедип алыры чугула.

БИСТИҢ САЛЫЫШКЫНЫВЫС

Чааты-Шагаан-Арыг оруунга тараа чүлүрген машиналарның моторларының хөөмейлээн дааш-шимээни дун-хүн-даа чок үзүлбес. Ол болза Улуг-Хем районда «Чодураа» колхозтуң тараа шөлдеринден күрүне шыгжамырынче тараа сөөрткен чоларчылар-дыр.

Дужут ажаап алыышкынының шиитпирлиг өйүнде күрүнеге тараа садар талазы-биле колхозтуң алган хүлээлгезиниң дарый күүсеттинери дээш күжениишкинниг ажыл-ишке бистер, чоларчылар улуг харыысалгалыг болгай бис. Бистиң колхозтуң тараазының дужуттүүн бо чылын улустуң чугаалап турары ышкаш «чүгле хая-даштан үнмээн» деп чугаалап болур. Алдын өөнүг тараалардың аразында эштип чоруп турар «хову корабльдериниң» бункерлеринден колхозтуң төп шаңынче болгаш оортан Шагаан-Арыгның тараа хүлээп алыр пунктузунче бистин чоларчылар машиналарын үзүктел чок шуштуруп турар. Бо хайныышкынны ажыда мурнакчылар—Шивит-Доржу, Ю. Темир-оол, Д. Кызылмаа болгаш өскелерниң-даа аттарын адап болур. Бо орук-биле оларның кайызы-даа каш катап чоруп, колхозчуларның макталын ап турар.

Мен бодум бо мурнакчы эштеримден чыдып калбайн, партияның алдарлыг съездизинге белеткиг ужуражыр дээш күжениишкиним кошкатпайн турар мен.

В. ШОЙДУҢ,
колхозтуң чоларчызы.

Чодураачылар тараа дээш демиселде

Улуг-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң колхозчулары механизаторлар-биле кады партияның XXII съездизинге төлептиг ужуражыры-биле тараа дээш демиселге хайныышкынныг ажылдап турар.

СЭКП Төп Комитединиң январь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырып, колхозтуң ажылышчилери часкы тарылганың планын 101 хуу күүседип, чогуур хуусаазында бедик агротехниктиг деңнелге чоруткан. Тараа культураларының иштинден кол культура кызыл-тасты 1796 гектарга тараан ийикпе планны ажырган. Бистиң ховуларывыска бо чылын чаагай дужут үнген. Ам кызыл-тастың га бүрүзүнден ортумаа-биле 17,8 центнер, суланың 20 центнер дужудун ажаап ап турар бис. Ол болза бистиң бодувустуң алган социалистиг хүлээлгевистен ажыр турар.

Бистиң колхозтуң тараажылары «Күрүнеге тараа дужаарының планын хуусаа бетинде күүседилиңер!» «деп лозунгуң адаа-биле ажаап алыышкын сезонунуң чугула кампаниязын эгелээннер. Колхозтуң тараа шөлдери колдуунда-ла тайга чоогунда туруп турар, тараанның быжыды бо чылын орайтаан. Агаар-бойдустуң чамдык таарымча чок байдалдары турзажок, Төрээн чуртувуска эки шынарлыг 1200 тонна тараанны садар деп социалистиг хүлээлгевисти сентябрьның 29-та 100 хуу күүсеткеш, СЭКП обкомунга болгаш область Совединиң күүскомунга рапорттаан бис.

Төрээн чуртка эки шынарлыг тараанны бээр дээш демисел хамыктың мурнунда социалистиг чарышты калбартпышаан, дужутту аңылап ажаар арганы колдадыр ажыглаарындан, кижилер-биле ажылды эки-жиларинден эгелээн. Бис ниитизи-биле 938 гектар тараанны, оон иштинде 400 ажыг гектар кызыл-тасты тавычалай кестирген бис. Ол болза, күрүнеге эки шынарлыг тараанны киирерин дүргедиринге улуг ужур-дузалыг болганын демдеглээри чугула.

Тараа дээш демиселдиң хайныышкынныг хүннеринде партбюронуң кежигүннерин тус-тус участокларга быжыглап, ында ажыл-херектиң байдалының дугайында партбюронуң болгаш колхоз баштаар черниң каттышкан хуралынга чугаалажып, мурнакчыларны шаңнап, четпестерни чайладырының хемчегларин ап турар. Колхозтуң баштаар чери болгаш партия организациязы Шагаан-Арыгның тараа хүлээп алыр черинче тараанны чорудуп турар колхозтуң төп шаңында күш-ажылдың организастыын экижиларинче кичээнгейни салган. Шанда «ОВ-10» деп тараа арыглаар ийи машина үзүктел чок ажылдап турар. Кижилер шаңга ийи эзлчег-биле ажылдаар кылдыр ону таарыштыр тургускан. Төп шаңга тулуг, мал ажылының ажылдакчылары, школа, эмнелге, клуб коллективтери болгаш өскелердаа график өзугаар дүнеки эзлчегде ажылдаар чурум организастаттынган.

Дужут ажаап алыышкының чедиишкиниг чорудар, Төрээн чуртка хөй тараанны бээр дээш демиселдиң мурнуку одуруунда ажылдап турар колхозчулар хөй. Оларның чижээнге комбайнерлерден эштер И. Наговицын, Т. Аракчаа, П. Кабанов, чоларчылардан эштер Д. Кызылмаа, В. Шойдуң, Н. Маргыы болгаш өскелерни-даа адап болур. Комбайнер, чоларчы бүрүзү эң-не үнелиг шак, минутаны хөй эрттирбес дээш шудургу ажылдап турар. Механизаторларның социалистиг чарыжының түннелин хүн бүрүде үндүрүп, хүн нормазын ажыр күүсеткен комбайнерге акша шаңналын тыпсып турар.

Тараа дээш демиселге колхозтуң ажыл-ишчилериниң чамдык чедиишкиннери-биле кады ажылыышта бар четпестерни эки билип турар бис. Чаагай дужутту кыска хуусаада чидириг чокка ажаап алыры бисте дыка хожудап турар. Ынчангаш бүгү-ле бар аргаларны, күштү олче эвилелдеп турар бис.

Амгы үеде чодураачыларның мурнунга улуг сорулгалар салдынган. Күскү хову ажыларын эң-не дүрген доозуп, мал кыштаглаашкынынга үлегерлиг белеткенип, көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээр планны хуусаа бетинде күүседип, СЭКП-ниң XXII съездизин күш-ажылчы чедиишкиннерлиг угкуур бис.

А. ТЕМИР-ООЛ,
колхоз даргазы.

Ажаап алыышкын ажылдарын комплексилиг чорудар

	1961 ч.	1960 ч.
Кескени (га)	167.283	154.361
Бастырганы (га)	139.579	145.200
Сатканы (тонна)	88.887	50.541

Областа тараа кезилдези, бастырылгазы, дужаалдазы, аңгыс аңдарылгазы

(1961 чылдың октябрь 1-ге чедир хуу-биле)

Районнар аттары	Кескен тараа	Бастырган тараа	Саткан тараа	Аңдарган аңгыс
Каа-Хем	87,0	82,2	77,9	15,9
Бай-Тайга	83,9	89,4	97,6	16,8
Таңды	79,8	81,5	83,8	20,0
Барыын-Хемчик	72,7	94,1	105,6	10,1
Чөөн-Хемчик	70,8	62,2	80,3	13,7
Бии-Хем	66,1	99,1	84,5	15,6
Улуг-Хем	63,2	89,3	72,8	9,2
Өвүр	58,5	41,4	—	—
Тес-Хем	52,9	100,0	—	3,2
Эрзин	22,3	100,0	2,0	13,3
Тожу	35,4	100,0	—	53,9
Кызыл хоорай	—	—	—	—
Оон иштинде совхозтар:				
«Кызыл партизан»	98,6	73,7	97,9	21,2
«Чыраа-Бажы»	92,7	59,3	196,0	19,7
«Межегей»	87,5	85,5	101,2	32,6
«Тээли»	84,4	91,6	99,6	18,7
«Өөк»	83,6	98,3	100,7	9,6
«Шекпээр»	81,3	97,6	92,0	45,7
«Тиилелге»	79,7	94,5	102,7	15,0
«Улуг-Хая»	75,5	94,5	103,0	2,7
«Барлык»	72,2	95,5	109,1	18,6
«Сүт-Хөл»	72,0	97,6	109,7	23,5
«Элегес»	67,0	76,1	56,5	45,2
«Найырал»	66,5	94,4	53,7	14,3
«УТКА 25 чылы»	65,6	81,1	68,0	12,3

Октябрь 1-ге чедир область тараа кезилдезин 74,5 хуу, бастырылгазын — 83,4 хуу, күрүнеге садарын — 81,6 хуу, аңгыс аңдарарын — 13,9 хуу күүсеткен. Оон иштинде совхозтар: тараа кезилдезин — 80,2 хуу, бастырылгазын — 86,7 хуу, күрүнеге садарын — 95,4 хуу, аңгыс аңдарарын — 15,2 хуу күүсеткен.

Улуг дузаны чедирип турар

Тараанның болгаш картофельдиң байлак дужудун чидириг чокка ажаап алыры дээш демиселге Кызылдың албан, будуруге черлериниң ажылдакчылары идепкейлиг киржип турар.

Бо талазы-биле даг экспедициязының эргелелиниң ажылдакчылары идепкейлиг чоруун көргүзүп келген. «Тиилелге» совхозтуң Кызылдан 25 км черде картофелиниң ажаалдазынга олардан ийи удаа шефтээшкинни кылган. Баштайгы удаада 37 кижи баргаш, бир хүн дургузунда 4,3 га черниң картофелин казып, оон дужудунуң 4 тонназын машиналарга чудүрүп чоруткан. Ол хүннүң ажылынга кол инженер И. Селезнев, геолог В. Бондаренко, чоларчы И. Макаров, геолог З. Вахрушева, бухгалтер А. Барпова олар эң идепкейлиг ажылданнар. Ол-ла коллективтен 48 кижи ийиги удаа аңаа шефтеп баргаш, 12 тонна картофельди каскаш, Кызылче чудүрүп кирген.

Ол-ла совхозче ажылдаары-биле үк коллективтен чоруткан 5 кижи август 25-тен сентябрь 30-ге чедир дужут ажаап алыышкынынга идепкейлиг киришкен. Совхозтуң № 5 бригадазының шаңынга ажылдап турган В. Абрамов, Н. Воронин олар хүнде 35 тонна чедир тараанны чудүрүп, ажылдап турганнар.

Үк коллективтен шупту 21 кижи, 18 автомашина ол совхозта бо хүннерге чедир бедик көргүзүглүг ажылдап турар.

Съездиге белектер

Кызылдың № 1 чүк автотранспорт конторазының чоларчылары областың колхозтарының болгаш совхозтарының тараазын, мал чемнерин болгаш көдээ ажыл-агый продуктуларын сөөртүп турарлар. Социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин чоларчыларның бригадалары багай эвес күүседип турар.

Мостобаевтың бригадазы ай планын 182 хуу күүсеткен ийикпе, азы 2000 тонна чүк сөөртүп турган, 3660 тоннаны сөөрткен. Доражкинниң бригадирлээн бригадазының чоларчылары силос салыр 5273 тонна кукурузазының ногаан массазын сөөрткеш, сезон онаалгазын 105,4 хуу күүсеткен.

Чоларчы Лыкумнуң бригадазы көдээ ажыл-агый продукциязы сөөртүрүнүң сезон планын 330 хуу күүсеткен азы 6887 тонна чүктү сөөрткен. Ынчангаш бригада чыл онаалгаларын ам 85 хуу күүседип ацкан. Чоларчыларның Корчиковка баштаткан бригадазы чыл онаалгазын 86 хуу күүседип, колхозтарның, совхозтарның комбайннарындан 12 муң тонна тараанны шаңнарже, складтарже сөөрткен.

АТК-ның чоларчылары болгаш сеитекчилери, инженер-техниктиг ажылдакчылары партияның XXII съездизинге алдар болдурган социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин амыдыралга боттандырар дээш бүгү-ле аргаларны хереглеп турарлар.

ЧУРТТУҢ ХОВУЛАРЫНДА

МОСКВА. (СЭТА). Сентябрьның сөөлгү хонуктары аяс, каан хүннер-биле бистиң чуртувустуң ховуларының ажыл-ишчилерин өөрткен. Районнарның хөй нуруузунга агаарның байдалы дужут ажаап алырынга таарымчалыг болуп турган. Тараалларның кезилдези дооступ турар. Октябрьның 1-ге чедир 107 миллион 981 муң гектар шөлдүң тараа болгаш бобы культураларының дужудун ажаап алган — ол болза бүгү тарылга шөлүнүң (кукуруза чокка) 97 хуузу болуп турар. Украинага чаагай дужутту ажаап алган. 12 миллион гектар шөлдүң гектар бүрүзү ортумаа-биле 18,5 центнер тараанны берген.

18 миллион гектар ажып турар шөлден кукурузаның дужудун ажаап алган. Үш миллион гектар черден кукурузаны бүрүн бышкан турда мочактары-биле ажаап алган. Украинаның, Кубаньның, Ставрополь крайның болгаш өске-даа районнарның хөй-хөй колхозтары дыка делгем шөлдерге гектар бүрүзүнден кукурузаның 50 центнер тараазын алганнар, а тус-тус мурнакчылар СЭКП-ниң XXII съездизинге алдар болдурган чарышка киришпишаан, магалыг чедиишкиннерни чедип ап, гектардан кукурузаның 100 болгаш оон-даа хөй дужудун алганнар.

Үнелиг культуралар: чигир свёклазының, хөвеңниң, тарымал тоорукту-ның дужудун ажаап алыры кидин түлүктеп турар. 268 миллион гектар черниң свёклазын казып алган. Чигир заводтары долу күчүзү-биле ажылдап турарлар.

Хөвең ажылдыг районнарда ам-даа чайгы хевээр чылыг. Ында колхозтар болгаш совхозтар бүгү күштерин дужут ажаап алыышкынынче мөөн нээн. Узбекистанның ховуларынга сентябрьның төнчүзүнде-ле хөвеңниң баштайгы миллион тонна дужудун ажаап алган турган. Узбек колхозтар болгаш совхозтар чуртка 3 миллион 200 муң тонна хөвеңни бээр деп аазаннар.

Картофельдиң болгаш ногааларның ажаап алыышкыны чамдык черлерде ам-даа доозулбаан. Колхозтар болгаш совхозтар бүгү күжениишкиннерин үндүрүп тургаш, удавас чүдерей берип болур бо күскү аяс хүннерде оларны ажаап алырын доозар херек.

Келир чылдың дужудун белеткевишаан, колхозтар болгаш совхозтар октябрьның 1-ге чедир 30 миллион 639 муң гектар черге күзүн тарыыр тараалларны чашканнар. Мурнуу талакы районнарда тарылга үргүлчүлеп турар.

52 миллион 883 муң гектар черниң күскү аңдарылгазын кылган, ам-даа барык-ла ол хире черни аңдарар ужурлуг болуп турар.

Бии-Хем районд «Өөк» совхозтуң комбай нери Геннадий Берсине «СК-3» деп маркаль комбайн-биле сентябр 8-те дужут ажаалдазы че кирген. Ол комбайне 77 гектар тараанны ба тырбышаан, 200 гекта черниң тараазын ко байн-биле дорт ажаага

ЧУРУКТА: комбайн Г. Берсиневтиң кыв чүүл кудуп ап турары

Фото А. Кумаяктыны.

БЕДИК КӨДҮРЛҮҮШКҮН-БИЛЕ

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин Эрзин районнуң коммунистери болгаш ажылчы чоннары ханызы-биле таныжып, бистиң үениң ол төөгүлүг документилерин изии-биле деткип турарлар. Программаның болгаш Уставтың төлевилелдерин районга ниитизи-биле 133 кезек черге 3131 кижи киржикчилиг хуралдарга, митингилерге танышкан. Аңаа 148 кижи санал берип, чүве чугаалаан.

«Чаа орук» колхозта механизастаттынган хойжу бригаданың кежигүннериниң хуралынга хойжу коммунист эш Давааның чугаалазы болза: «Бистиң үениң эң улуг документилери—СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдери бистерни күш-ажылчы чаа-чаа чедиишкиннерже улам сорук киирип турар. Төрөөн Коммунистиг партиямның XXII съездизинге күш-ажылчы белек кылдыр 360 хойдан 360 хураганнарны доруктурдум, хой бүрүзүнден 3 кг ажыг дүктү кыргып алдым. Программаның болгаш Уставтың төлевилелдерин бүрүн деткип тур мен».

— СЭКП-ниң XXII съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш саанчыларның социалистиг чарыжынга киришпишаан, бо чылдың эгезинден бээр инек бүрүзүнден 1096 кг сүттү сагдым. Чыл төнчүзүнге чедир инек санындан 1650 кг сүттү саар мен. Бистиң чуртувуска коммунистиг ниитилелди тургузарының өндүр улуг сорулгаларын айыткан СЭКП-ниң чаа Программазының төлевилелин чүрээмниң ханызындан деткидим—деп, «Кызыл сылдыс» колхозтуң саанчызы, область Совединиң депутады эш Долзат ферманың ажылдакчыларының хуралынга сорук киришкинниг чугаалаан.

СЭКП-ниң Программазының төлевилелин изии-биле деткивишаан, «Мөрен» колхозтуң хойжузу эш Чүннейниң чугаалап турары болза: «Кайгамчык өндүр-чаагай Программа-дыр. Совет кижиниң чаагай чоруунуң, аас-кежиниң дугайында бистиң алдарлыг Коммунистиг партиявыстың ленинчи сагыш салыышкыны ол төөгүлүг документиде сиңниккен-дир. Чөөрби чылдың дургузында коммунистиг ниитилелди бистиң чуртувуска колдуунда тургузарының улуг Программазының төлевилелин кайгамчык өөрүшкү-биле деткип тур мен. Кижи төрелгетеннин чырыткылыг келир үези—коммунизм боду-ла тургустуна бербес, өну совет кижилер чүткүлдүг күш-ажыл-биле фабрикаларга, заводтарга, колхозтарга, совхозтарга, чаа тудугларга, шахталарга тургузар дээрзин кончуг эки билир бис. СЭКП-ниң XXII съездизинге күш-ажылчы белек кылдыр бо чылын 100 хой бүрүзүнден 105 хураганны ап, бүрүн доруктурдум».

Партияның XXII съездизинге бүгү совет улустуң белеткелиниң хүннеринде «Коммунизмче орук» колхозтуң сүт-бараан фермазының ажылдакчызы эш Севил база сорук киришкинниг ажылдап турар. Съездиге белек кылдыр 80 бидон саржагны хайындыргаш, белеткелдер пунктузунга дужаар хүлээлгени ол алган турган, ынчаарга тос айлар дургузунда 70 ажыг бидон ишти саржагны хайындырып белеткээн, а хүлээлгелин партияның XXII съездизи ажыттынар хүнге чедир ажыр күүседирин ол шиитпирлеп алган.

СЭКП-ниң Программазының болгаш Уставының төлевилелдериниң дугайында лекция пропагандазын болгаш агитация ажылын районнуң партия организациязы улам күштелдирип турар. Ол документилериниң дугайында 390 кезек черге 4400 ажыг дыннакчыларны хаара туткан илеткелдерни, лекцияларны организастаан. Чон ортузунга лекция пропагандазын күштелдиреринге СЭКП райкомунуң штаттан дашкаар лекторлары эштер Чамзырай, Амырбит, политиктиг болгаш эртем билиглер кандидаттар талазы-биле ниитилелдиң район салбырының дааскаңын өзүгаар ол ниитилелдиң кежигүннери эштер Яндаа, Талчың, Дамба, Канзай, Шойжуң болгаш өске-даа эштер идепкейлиг киржип, пропаганда ажылын районнуң ажыл-агый сорулгалары-биле тодаргай холбаштырып турарлар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының болгаш Уставының төлевилелдерин таныжар, чугаалажып көөр чугула ажыл районнуң партия организациялларында амгы үеде үргүлчүлеп турар.

Т. БЕГЗИ,
СЭКП райкомунуң өргкилдизиниң эргелекчизи.

Бо аныяк кыстар эрткен чылын «Тыва тудуг» трезинге штукатуржунуң дузалакчылары болуп ажылдап киргеннер. Ам олар бедик мергежилдиг штукатуржулар, ол ышкаш коллективте бот-тывынгыр уран чүүл белгүмүнүң идепкейлиг киржикчилери апарган.

ЧУРУКТА: Люба Белогорская болгаш Люба Гаркушова.

Фото В. Чапайкиннии.

БҮРҮН БЕЛЕН

«Шанаанны чайын-на белеткеп ал» деп улустуң мерген үлегер чугаазында ынчаар чугаалап турар. Ол кончуг шын. Аңаа белеткелди баш бурунгаар чайдан-на эгелевес болза, кыштың соогунуң аар уржуктарынга ыяавыла таваржыр апаар.

Бүдүрүлгениң цехтерин, мастерскааларын, одалга төвүн кышкы үеде ажылдаарынга кайы хире хынамчалыг белеткээн болдур, оон план күүселдези кончуг хамаарылгалыг болур. Эрткен чылын областың культура эргелелиниң типографиязының бажынынга дептерлээр цехтиң өрээлин немей туткан. Ол тудугну чорудуп турган тудугжуларның күүседип турар ажылынга ак-сеткилдиг эвес, чудукаралаар чоруунуң уржуундан кыжын цехтиң бажынының ханалары, булуннары хыраалай берген, батареяларны чеже-даа изидип турда, агаарның температуразы 10 градустан бедивестээн. Мындыг байдалга бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаары берге турган.

Типографияның коллективи кышка белеткелди бо чылын мырыңай частан-на эгелээн. Одалга төвүн алгыткан, изиг суг дамчыдар хоолайларның, батареяларның септелгезин чоруткан, чамдык цехтерде немелде батареяларны тургускан. Бүгү-ле цехтериниң ханаларын штукатуралап, чүгайлап, эжиктерни болгаш соңгаларны сыскып, чылыглаан, шалаларның тиглерин тырып, дозулаан. Бо бүгү хемчеглер цехтерге арыгшевер байдалдарын өжиидер болгаш ажылчыннарның кышкы үеде бедик бүдүрүкчүлүг ажылдаарының кол чүүлү болур чылыгны, чырыкты хейну берип, одаар материалдарның камналгазын чедип алырынга таарымчалыг байдалдарны тургускан.

Моон мурнунда чылдарда кыжын саазын складынга одалга системазы кииртинмейн турган. Ол чорук парлалга цегиниң ажылынга улуг шаптык ужураштырып турган. Чүге дээрге соок черге чыткан саазын аажок сыныычал, орлуучал апаар, кажан ону парлаар машиналарга суккаш, солун парладып турда үргүлчү-ле орлур, оон ажылга үрей кылыышкыннар болур турган. Бо чылын саазын складын чылыглаан болгаш ында чылыдар батареяларны тургускан.

Коллектив кежигүннериниң чуртталга бажыннарынга одаар ыяш, хөмүр даш сөөргүп чедирер ажыл август айда-ла бүрүн күүседтинген, а чуртталга бажыннарының септелгези сентябрьда доозулган.

В. МАГЕРЯ.

МАЛГА БЫЖЫГ ЧЕМ СУУРНУ ТУРГУЗАР

Бистиң областың чонунуң өзүлдези болгаш сүт, саржаг, эзт бүдүрер талазы-биле сорулгалар болза колхозтарга, совхозтарга малдың болгаш куштуң баш санын дыка өстүреринин, мал ажылының продуктулуун бедидериниң эргежок чугулазын негеп турар. Бо дугайы көдээ ажыл-агыйны хөгжүдериниң перспективтиг планында көрдүнген.

Бо сорулгалар быжыг чем суурну тургуспас болза шиитпирлеттинип шыдавас. Ам үеде мал чемнери бүдүрер талазы-биле кол четпес чүве болза, мал чеми культураларның тарылгазының шөлү эвээш болгаш оларны өстүреринин агротехниктиг деңнели куду болуп турары болур. Оон түңнелинде колхозтар болгаш совхозтар куду дүжүттү ап турда, чемгерилге единицазының бот-үнези бедик болуп турар.

Мал чемнерин бүдүрерин организастаарда эң чугула чүүл болза мал чеми культураларның составы кандыг болуру болур. Чемгерилге единицазын бүдүреринге күш-ажылдың болгаш акша-хөренгилерниң эң эвээш чарыгдалдарын үндүрүп тургаш, гектар санындан чемиштиг бүдүмелдерни хейну алырын хандырар болза од экономика талазы-биле ажыктыг болур.

Сиген болгаш малды одарладыр чемнерни бүдүреринге люцерна, донник, эспарцет, тимофеевка, дазылында чемиш чок пырей, салы чок костёр дээн ышкаш хөй чылда үнер база чумиза, могар, судан өөт, вико болгаш оон-даа өске чаңгыс чылда үнер үнүштерни тарыыры эң ажыктыг болур.

Элээн хөй ажыл-агыйлар, ылангыя «Элегес», «Кызыл партизан», «УТКА 25 чылы» совхозтар болгаш Улуг-Хем районда «Күш-ажылдың хостуу», Каа-Хем районда «Октябрь 14 чылы», «Тиилелге» колхозтар сигеннер тарылгазын элээн каш чылдарда чорудуп турар. «Элегес» совхозка бо чылын хөй чылдыг сигеннериң тарылгазы 4569 га, оон иштинде 1367 га люцерна болган. Каа-Хемниң «Тиилелге» колхозунга тимофеевка, Тандының «Кызыл партизан» совхозунга донник деп үнүш улуг дүжүттү берип турар. Чумиза биле могарның тарылгалары көску черни эзлеп турар апарган. Бо чылын Чөөн-Хемчиктиң сортучастогунга чумизаның «Московская-4» деп сорттунуң дүжүү ногаан массазыбиле чеми катай бир гектардан-на 127 центнер болган. Моңу черле эки дүжүт деп санаар херек.

1962 чылда чаңгыс чылдыг сигеннериң тарылгазының шөлү 41 мун га, хөй чылдыг сигеннериң—8,6 мун га болур деп планда көрдүүп турар. Бо культураларның тарылгазының планын күүседир төлээде, ажыл-агыйлар үрезин айтырыын амдыгааштан шиитпирлээр ужурлуг. Бо чылдың августа үндүрген облкүүскомнун шиитпирин өзүгаар могар биле чумизаның үрезиннерин 6094 центнерни, люцернаның—777 ц, хөй чылдыг алак өттарның — 710 ц, чочак-тараның — 5780 центнерни белеткээр ужурлуг. Бо чылын үнүштериң чаагай үнгенин ап көөрге, ажылагый бүрүзү боду четчир үрезиннит болуп алырының бүрүн аргазы бар. Ындыг турбуже, ам үеде мал чеми үнүштериң үрезиннерин белеткээринче ажыл-агыйларның сагыш салбайын турары четпес.

Бистин областың байдалдарынга малдың чем суурун әкижидеринге чаңгыс чылдыг сигеннер улуг ужур-дузалыг. Судан өөт бедик дүжүттү берип турар, ынчалза-даа оон үрезинин тып алыры берге. Аңаа көөрде могар биле чумиза чүгле хөй сиген бээр эвес, оон-биле кады үрезиннерниң бедик дүжүдүн база берип турар.

Тараа культураларының иштинде мал чеминге арбай, чочак-тараа, вико эң ажыктыг болуп, гектар санындан хайлыычал эң хөй белокту берип турар. Моон ужурунда мал чеми тараа культураларында арбай 70 хуудан эвээш эвести, чочак-тараа 8 хууну, сула 15 хууну эзлээр ужурлуг. Мал чеми тараанын арткан кезиин аъш-чем культураларының артынчыларының күселибиле дуглап болур. Бобы культураларының болгаш чочак-тараанын тарылга шөлү моон соңгаар өзер ужурлуг.

Хаван чемгерилгезинге эң үнелиг культура картофель болур. Картофель гектар санындан чүгле чемиштиг бүдүмелдерни хөй хандырып турар эвес, харын оон-биле кады концентраттыг чемнерни база солуп турар. Областың колхозтарының болгаш совхозтарының практиказындан ап көөрге, ажаан алышкын үезинде картофельдың үрезинин үруп алырынче сагыш салбайн баар болгай. Сентябрь 25-ке чедир области картофельдин 49,6 хуузу ажаап алдынган, а чеже үрезин урдунганы биллинмес болгаш чамдык ажылагыйларда үрезин шуут урдунмаан. Ам черде картофельдин чамдыызы доца бергилээн, ону үрезинге шыгжаарга үрелип баксыраар, шынары кудулаар чорук оон үнүп турар. Оон бир кол чылдагааны ажылагыйларда картофель шыгжаар черлериң чедишпейн турарында. Оон түңнелинде чазын кээп үрезин сураглаттынып шүүдээр болгаш тарылга үезинде үрезин нормазын чедир олурупас чүүл бар. Белеткеттинген болгаш ам-даа белеткээр картофельди эки шыгжап кадагалаар черлер-биле ажыл-агыйлар бүрүн хандырттынар ужурлуг.

Малдың быжыг чем суурун тургузарынга мал чеми культураларның 1962 чылдагы тарылгазынче ажылагый бүрүзү амдан сагыш салыры чугула.

В. УТКИНА,
областың план комиссиязының улуг экономизи болгаш агроном.

Хүнде 600—700 грамм немелде деңзи

Ферманың Дөң салбырында 157 аныяк шарылар кадарып турар мен. Бода малды кадарарынга Кара-Тал уннары таарымчалыг эки одарлыг чер. Мээң коданымдан совхоз 37 аныяк шарыны эзт планынга киирип, бүрүнеге саткан, олар шуптузу ортумактан өрү деңгилделиг болган.

Мээң коданымда немей алганым-биле ам 126 аныяк шары бар. Оларның күш-деңгели ортумактан өрү. Август айда баш бүрүзүнге онааштыр дүн-хүнде 600—700 грамм немелде деңзини алган мен.

Кадарып турарым аныяк шарыларны өске кадарчыга дужаагаш, 100 баш быжааларны төп сүт-бараан фермазындан хүлээп алыр деп турар мен.

Д. САМБЫГА.
Бии-Хем районда «Өөк» совхозтуң Чкаловка сүт-бараан фермазының Дөң салбырының аныяк шары кадарчызы.

Съездиге барлыкчылар чедиишкинниг ужуражып турар

«Барлык» совхозтуң ажыл-ишчилери 1961 чылда боттарынга алган бедиткен социалистиг хүлээлгелерни күүседир дээш, ам бо хүннерде ажыл-агыйга элээн чедиишкиннерни чедип алганнар. Ол болза партияның XXII съездизинге бистиң төлептиг белээвис болур.

Часкы, чайгы үелерде тараа культураларының тарылгазын болгаш ажаалдазын агротехниктиг аргаларбиле эки чорутканы биске багай эвес түңнелдерни берген. Бо чылын тараа чаагай үнген. Тараа дээш демиселдиң социалистиг чарыжының мурнуку одуруунда баштайгы хүннерден эгелээш-ле аныяк коммунист комбайнерлер Сарыглар Маадыр, Сарыглар Доржат, Алексей Поляков болгаш комбайнерлер Сарыглар, Терехов, Василий Поляков олар мурнап келгеннер. Тарааны тавычалап-даа, бастырып-даа турар үеде оларның кижи бүрүзү хүн нормаларын 150—175 хуу күүседип, чидириглери болдурбайн, дүн-хүн дивейн идепкейлиг ажылдап келгеннер.

Эрткен чылдарга деңнеп көөрге, бо чылын совхозтуң механизатор кадрларының культурлуг хандырылгазы болгаш дыштанылгазы эки хандыртынган. Хову бригадаларында шаннарга кызыл булуннарны берип тургускаш, оларны ном, дептерлер, ойнаар херектелдер-биле хандырган, столовая болгаш ниити чуртталга бажыннары база бар. Эки хандырылга турда, оларның ажылдаарынга эптиг болгаш таарымчалыг болган, оон хараазы-биле ажыл шагы үзер, ажылды үрей кылыр чоруктар ховар бооп турган.

Малчыннар, мал ажылының тускай эртемниглери партияның XXII съездизинге белек кылдыр алган хүлээлгелерин база-ла төлептиг күүседип турарлар. Малдың чаш төлүн камгалап алырының сес айлар планын совхозтуң малчыннары күүседкен. Мурнакчы хойжулар Сарыглар Сотпа, Хомушку Ууртак болгаш өскелериниң-даа коданнарында хойлар чайын эки семиртилгени алган болгаш чаш төлү күштүг шыырак. Хойжу Аспанчык хунан ирт бүрүзүнден 5,2 кг, Соян Дайбаа хой бүрүзүнден 3,2 кг дүктү кыргып алган. Моон алгаш көөрге, бистиң совхозка хой малдың дүгүн улам-на көвүдедириниң болдунар аргалары бар. Ол дугайын моон соңгаар-даа өөренип көөрү чугула.

Күрүне планының күүселдезиниң талазы-биле алгаш көөрге, бо чылдың октябрь 1-де дүктү 110,2 хуу, сүттү—107 хуу, тараа садарын — 130 хуу күүседипкен. Ам пландан дашкаар дүк, сүт, тараа дужаары дээш демисел хайныышкынныг чорун турар. Эзтти ол-ла үеде арай чедир күүсетпейн турган, а ол совхозтуң мурнунда чоокку хуусаада боттандырар бир кол сорулга болуп арткан.

Малга бөдүүн чем белеткээриниң планын совхоз күүсеткен. Бо ажылга эң дээре көргүзүглерни Бижиктиг-Хаяның сүт-бараан фермазы (бригадири эш Тойбуга) чедип алган. Фермаңың ажылдакчы бүрүзү сиген ажылынга киржир болгаш пландан ажыр сиген белеткээр деп кыйгырыгбиле ажылдап турган. Ук ферма сиген белеткээрин 150 хуу күүсеткен, малчыннар Куулар Комбу, Сарыглар Сотпа, Хомушку Ууртак, Хомушку Аспанчык олар тус-тузунда 10—18 тонна сигенни кезиин белеткээннер.

Хүлээлгелер ниитизи-биле чедиишкинниг күүсеттинип, ажыл-ишке мурнакчылар көвүдеп турар. Ынчалза-даа ажылдың чамдык адырларында четпестерни демдеглээр херек. Кукурузаның бедик дүжүдүн өстүрүп алган-даа болзувусса, ону өй-шаанда ажаап албайн, күскү чер аңдарылгазын озалдадып турарывыс четпес. Кошкак темп-биле чорун, ажыл-агый планнарын күүседиринге шаптыктыг болуп турар бо четпестер ышкаш, өске-даа чедир кылдынмайн турар күүлдерни узуткаары дээш демисежири бистиң чугула сорулгаларывыс болур.

Ч. ЧЫЛБАК-ООЛ,
«Барлык» совхозта партком секретары.

Чаартыкчы комбайнер

Бии-Хем районда «Өөк» совхозтуң комбайнери В. Изосимов «СК-3» деп боду чоруур комбайнга база бир жатканы немей кожар дугайында чаартыкчы саналды үндүрген. Дүжүт ажаап алыышкынының мурнунда Виктор Александровичиниң ол эгелекчи саналынга чамдык комбайнерлер идегевейн «СК-3» комбайн ийи жатканы кайын хөделдирип шыдаарыл» джиип турганнар. Бузуревейн турганнарның аайынга кирбейн, совхозтар трезинин кол инженери Л. М. Каретников-биле сүмелешкеш, комбайнны ол эде дерип эгелээн. Чааскаан неделя иштинде комбайнны эде дерип кылгаш, шенелдени чорудуп, ийи жатканың ажылдап болурун комбайнерлерге бүзүреткен болгаш оон эгелекчи саналын чамдык комбайнерлер база эдерген. Ынчаар эде дерээн комбайннарның бүдүрүкчүлүү ийи катап бедик.

Виктор Александровичиниң ийи жатканы комбайны Шивилгде ажааттынган 1800 гектар кызылгастың 299 гектарын кестирип, бастыргаш, 60 гектар кызыл-тасты шуут аажааган. 500 гектар тараа ажаап алыр дээн хүлээлгезин комбайнер сентябрь 20-де ажыр күүсеткен болгаш 900 кг кывар үүлдү камнап алган. Изосимов районнуң комбайнерлер аразында социалистиг чарыжының бирги одуруунда чоруп турар.

Мурнакчы комбайнер В. Изосимов СЭКП-ниң XXII съездизинге күш-ажылчы белектиг ужуражыр дээш алган хүлээлгезин чедиишкиннинг күүседип, дужут ажаалгазын үргүлчүлеп турар.

ЧУРУКТА: В. Изосимов.

А. КУМАЯК.
Фото авторнуу.

КОММУНИЗМ КИЖИЛЕРГЕ ӨНДҮР ЧААГАЙ ЧҮҮЛДЕРНИ БЭЭР

Бистиң үениң марксисчи-ленинчи кайгамчык документизи болур Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Программазының төлевилели улустуң чаагай амыдыралының дугайында чылыг сагыш салыышкыны-биле сиңниккен.

«Партияның дээди эчис сорулгазы—коммунистиг ниитилелди тургузары болур, оон тугунда: «Кижи бүрүзүнден—шыдаар шаа-биле, кижи бүрүзүнге—хереглээр шаа-биле» деп бижээн. Партияның: «Бүгү чүвени кижиге, кижиниң чаагай чоруунга» деп лозуну долу хемчээлдии-биле боттаныр» деп. Программаның төлевилелинде чугаалап турар.

Бо лозунну Коммунистиг партия кезээде удуртулга болдуруп келген, ынчаарга ол долузу-биле амыдыралга боттаныр, шуут боттуг үүл болу бээр үе ам ырак эвес. Совет кижилериң амгы салгалы коммунизм үезинде чурттаар, оон чаагай үүлдерин ажыглаар апаар.

I.

Үе-дүштен бээр-ле, кижини кижи дарлаар чорукка үнүезилеттинген бүгү-ле ниитилелдериң чайлаш чок өлеринчилери болза ажылчы чоннарның ядыы-түренги чоруу, тергиндекчи ангыларның бай болгаш класкоя чоруу болуп келген. Амыдыралдың чаагай үүлдерин хуваарында чөптүг эвес чорук капитализм үезинде онза чидии-биле күштелген, буржаз ниитилелдиң байдалдарында бүдүрүлгенин кол, шиитпирлиг чепсек-хереклелери капиталистернин эвээш санныг бөлүүнге онаажып турар, чурттакчы чоннуң эң хөй нуруузу бүдүрүлгенин чепсек хереклелери чок, болдунуң ажылчын күжүн садар болгаш болдунуң күш-ажылы-биле мөлчүүчү ангыларның байлактарын тургузар ужурга таварышкан пролетарийлер болгаш чартык пролетарийлер бооп турар.

Аш-түренги болгаш дарлаткан кижилер болдунуң бүгү кежигүннеринге годуг-догаа болгаш аас-кежиктиг амыдыралды хандырар ындыг ниитилел тургузуунун дугайын шагдан бээр күзеп чораннар. Ынчалза-даа ол күзелдер үр-үеде боттанмайн келген. Дарлалдан болгаш түренги чоруктан хосталырынче, бүгү кижилериң аас-кежиктиг чаагай амыдыралынче карачаңгыс шын орукту айыткан марксисчи-ленинчи теорияның сылдызы делегей кырынга чырыткыланып үнгүже чедир-ле кижилер келир үеже шын орукторны билбейн турган, ол орук болза капитализмден коммунизмче — эң-не дээре, эң-не чөптүг ниитилелче шилчилге болур.

Чүгле ниитилелдиң социалистиг тургузуу ажылчы чоннарның культуразын болгаш чаагай чоруун хандырар аргалыг дээрзин В. И. Ленин айтып турган. Ажылчын ангы-биле гараачыннарның хостуг эвилелиндеп, «кажан сайыраттынган черлер, мерген машиналар, бүс болгаш электрижидилге каш санныг миллионнерлериң байыырынга эвес,а ажылчы чоннарның боттарының амыдыралын өжиидеринге бараан болур чаа ниитилел корум-чуруму» чайлаш чок өзүп үнер деп, кижи төрелгеттеннин ол чырыткылыг келир үезинге ханы бүзүрел-биле медеглеп турган. Ленинниң баш бурунгаар көрүүшкүнү боттуг үүл апарган. Ындыг ниитилел корум-чуруму бистин чуртувуста шагда-ла бадытказтынган. Бисте бүгү байлактар, эртемниң болгаш техниканың бүгү-ле чедиишкиннери, болбаазырангай улетпур бүдүрүлгелери болгаш ынакшылдыг өлбекшил суттарган черлер, бустун, электриниң (ам харыы атомнуң база) энергиязы улуска, оон аас-кежиктиг чаагай чоруунга бараан болуп турар.

Октябрьның социалистиг Улуг революциязы чурттун бүүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдезинге болгаш аңаа үндезилээш, улустуң амыдыралчы леннелин бедидеринге делгем орукту ажыткан. Социализм бүдүрүлгенин чепсек-хереклелериңе хуу өнчүүнүн тергиндээшкинин кажан-даа турбас кылдыр узуткаан, улуг социал айтырыгны—мөлчүүчү ангыларны болгаш кижини кижи мөлчүүр чорукту төрүүлүп турар чылдагаанларны узуткаарын шиитпирлээн.

Социализмниң эчис сорулгазы—ниитилел бүдүрүлгезин үзүктел чокка хөгжүдериниң болгаш сайыраңгайжыдарының аргазы-биле улустуң өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин улам долу хандырары болур. Бир эвес капиталистиг чурттарда материалдыг бүдүрүлгенин өзүлдези колдуунда тергиндекчи ангыларның байыырынга бараан бооп турар болза, Совет Эвилелинде бүдүрүкчү күштериниң хөгжүлдези-биле кады бүгү чоннуң амыдыралы соксаал чокка өжиидер турар. Ол болза мөлчүүчү ангылар чок, бүдүрүлгенин чепсек-хереклелериңе ниитинин өнчүзү тергиндеп турар, чурттун бүгү байлактары чоннуң эргезинде турар социалистиг ниитилелдин алыс бүдүжүнден үнүп турар.

Совет ниитилелдин удуртукчу болгаш башкарыкчы күжү болур Коммунистиг партия улустуң чаагай чоруун чайгылыш чок бедидери дээш бүгү-ле эргежок чугула үүлдерни кылып келген болгаш кылып-даа турар.

Партияның өзүлүг улусчу политиканың баштайгы хүннеринден эгелээш-ле улустарга бергени политиктиг болгаш социалдыг маргылдаа чок артык үүлдериңе немештир оларга улам-на хөй материалдыг чаагай үүлдерни берип турар үе ам келген.

Бистиң улузувустуң херек кырында тургудуп турары коммунистиг ниитилел кижиге чаа, өндүр чаагай үүлдерни чедирер.

2.

Совет кижилериң күзел-соруу болгаш ажыл-ижи, социалистиг ниитилелдиң бүгү-ле өрткен хөгжүлдези социализмниң коммунизмче чоорту шилчилгезин белеткээн. Бистин чуртувус ам бүгү чурттакчы чоннуң чаагай чоруун дүрген бедидип болур сайызырангай күчүлүг экономикалыг. Партияның болгаш совет улустуң кол экономиктиг сорулгазы болза ийи он чылдарның дургузунда коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузары болур деп, СЭКП-ниң Программазының төлевилелинде чугаалап турар. Ол үениң дургузунда Совет Эвилели бодунуң күчү-шыдалынын талазыбиле өстүп көрбээн бүдүрүкчү күштерлиг болган турар, эң-не сайызырангай чурттарның техниктиг деңнелин ажар болгаш продукцияны чоннуң кижи санынга онааштыр бүдүрер талазы-биле делегейге бирги черни эзлээр. Ынчангаш социалистиг ниитилел харылзааларының коммунистиг ниитилел харылзаалары кыдыр чоорту шилчиринин, ниитилелдиң болгаш оон бүгү хамаатыларының хереглелин өлбекшилдиг хандырар арганы бээр үлетпүрнүң болгаш көдээ ажыл-агыйның ындыг хөгжүлдезинин идегелдиг баазазы тургустунар.

Экономиктиг ылап санаашкынларга үндезилээш, коммунизмниң материал-техниктиг баазазын тургузарының перспективаларын барымдаалааш, партия болунуң Программазының төлевилелинде капитализмниң кайы-даа чурту-биле деңнээрге амыдыралдың эң-не бедик деңнелин Совет Эвилелинге хандырар деп бүгү делегейге төөгүлүг ужур-дузалыг сорулганы салып турар.

СЭКП-ниң Программазының төлевилели мындыг сорулганы чүгле идип үндүрүп турар эвес, харын ону боттандырарының тодаргай оруктарын айыткан. Күш-ажылдың хемчээлин болгаш шынарын барымдаалап ажылчы чоннарның хууда алыр төлевирин бедидерин үүрмектеп садар өртектерни чиигедири-биле база чондан үндүрүг тырттарын соксадыры-биле капсырлаштыр чорударыбиле, ол ышкаш ниитилелдиң кежигүннериниң аразынга оларның күш-ажылының хемчээлинден болгаш шынарындан хамаарылга чокка, азы халас хуваарттынар ниитилел фондуларын калбартыры-биле ол сорулга шиитпирлеттинер. Аңаа улус өөредилгези, әмнелге, пенсия хандырылгазы, уруглар албан черлеринге урулларны тургузары, коммунал хандырылгаларын халаска ажыглаарынче шилчириг болгаш өске-даа хемчеглер хамааржыр.

Оон-биле кады, СЭКП-ниң Программазының төлевилелинде совет кижилериң амыдыралының деңнелин чайгылыш чокка бедидериниң кол-кол угланыышкыннары тодаргайлаттынган. Оларның бираазы—бүгү чурттакчы чоннуң сорулгаларының болгаш хереглелдериниң бедик деңнелин хандырары. Социализм үезинде ажылчы чоннарның чаагай байдалының бедиишкининиң эң чугула көргүзүү болза национал орулганың өзүлдези болгай. Чүге дээрге, ажылчыннарның, тараачыннарның база интеллигенцияның орулгаларын ол улгаттырып турар. Ол черле билдингир. Бир эвес капиталистиг чурттарда национал орулганың хөй кезиин капиталистер шиңгээдип ап турар, а ажылчы чоннарның үлүүнге оон чартыынан эвээш кезии онаажып турар болза, Совет Эвилелинде бүгү национал орулга чоннуу болур. Бистиң чуртувуста национал орулганың дөрт үш хире кезии чоннуң хууда материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин хандырарынче, а өске кезии социалистиг бүдүрүлгени калбартырынче болгаш өске-даа хөй-ниити хереглелдеринче барып турар. Ындыг болганда Программаның төлевилелинде ССРЭ-ниң национал орулгазының хемчээлин чоокку 10 чылдарда барык-ла ийи бүдүн чартык катап, а 20 чылдарда—беш хире катап улгадырын айытканы онза өөрүнчүг-дүр.

Национал орулганың үзүктел чок өзүлдезинге үндезилээш ажылчыннарның, тараачыннарның, интеллигенцияның боттуг орулгалары бедип турар. Ол орулгалар 20 чыл дургузунда чурттакчы чоннун кижи санынга онааштыр үш чартык ажыг катап улгадыр. Ажылчыннарның болгаш албан хаакчыларның чавыс ажыл төлевирлиг категориялары чуртка турбас кылдыр эзлээн чавыс төлевир ап турар ажылчыннарның болгаш албан хаакчыларның боттуг орулгаларын чоокку он чылдарда-ла шак ындыг деңнелге чедир көдүрери хандыртынган турар.

Ажылчы чоннарның орулгаларының өзүлдези оларның негелдеринде өстүрери база чугаажок. Партия ону барымдаалааш улустуң хереглелиниң ниити деңнелин дүрген бедидерин айтып турар. Бүгү чон бедик шынарлыг болгаш үүл бүрү аъш-чемге болунуң хереглелдерин чедимчелиг хандыртынар аргалыг болур. Улустуң хереглелдеринге эттин, үстүн, сүттүн, чимистериниң болгаш бедик сорттуг ногааларның хемчээли дыка өзер. Чоннуң бүгү кезектери калбак хереглелдиң бедик шынарлыг бараанларына: эки шынарлыг чараш хеп аймаанга, кижилериң амыдыралын өжиидер болгаш кластаар янзы-бүрү әдилел үүлдериңе хереглелдери бүрүн хандыртынар.

Чурттакчы чонга хереглээр бараанларны бүдүрүп үндүрери бо үеде чайгылыш чок өзүп турар. Чеди чылдың баштайгы ийи чылы-

Колхоз бүдүрүлгезинде херээженнер

Бисте колхозтуң яслизи үргүлчү ажылдап турар. 50 ажыг уругларның таарымчалыг ажаалгазы ында хандырттынган. Оларның иелери колхоз бүдүрүлгезиниң тус-тус участоктарында улуг ажылдарны кылып турарлар.

«Большевик» колхоз бо чылын бодунуң социалистиг хүлээлгелерин күүседир талазы-биле чамдык эки көргүзүглерни чедип ап турар, ылаңгыя, күрүнеге сүт, дүк садар хүлээлгезин сентябрь 10-га чедир бүрүн күүсеткен болгаш ам ол продукциларны пландан ажыр садарын үргүлчүлеп турар, Колхозчуларның бо чедиишкиннеринге херээженнерниң киирген салыышкыны улуг. Ам бистиң көдээ ажыл-агый артеливистиң бүгү-ле адырларында херээженнер киришпейн турар ажыл барык чок.

Чижээ, колхозчу эш Н. Дарый Бызылдың механизация училищезинге өренгеш, ам төрээн колхозунда практикалап келген. Дүжүт ажаап алыышкынында комбайнерниң дузалакчызы болуп ол чедиишкинниг ажыллап турар. Тулугда херээженнер эштер Күндүваа, Маспак, Борбаанай, Олча, Чигден дээш өскелер-даа колхозта школаның септелгезинге, көдээ клубтуң туулунга идепкейлиг киришкеннер.

Мал ажылында 39 херээженнер доктаамал быжыглаттынган, оларның иштинден 22 кижи саанчылап турар. Район Советиниң депутады Сойжу эш М. Серенмаа, область Советиниң депутады саанчы эш А. Ондар, база саанчылар эштер О. Бичии-Уруг, М. Айнаң дээш өскелер-даа боттарының чылда алган социалистиг хүлээлгелерин чедиишкинниг күүседип келген.

Дүжүт ажаап алыышкынында, мал чемнерин белеткээр ажылдарда эштер Алдын-кыс, Мөргүлчү Хирлигбей, Ачиймаа, Долзат, Таамай олар идепкейлиг киржип, онаашкан ажылдарында бедик көргүзүглерлиг болуп турарлар.

Херээженнериң киржилгези-биле колхозчуларның амыдырал-чуртталгазының арыг-шевер байдалы сөөлгү үеде дыка экижээн. Суурда чурттала бажыңнарының хөй кезии штукатуралыг, оларның иштинде ыяш оруннар илчирбелиг демир оруннар-биле бүрүн солуттунган. Колхозчу суурнуң чурттакчылары чунар бажыңны доктаамал хереглеп, арыг хептерин солуй кеттинип турар апарганнар.

Дамчыдылганы экижидер

«Чыраа-Бажы» совхозтуң суурунда радио белдири багай ажылдап, март айдан бээр ажылчы чоннарны радио дамчыдылгазы-биле үзүктелиишкинниг хандырып келген.

Чыраа-Бажы суурда радио белдирм совхозтуң электростанциязының күжү-биле ажылдап турар. Станция кежээ орай ажылдаар, а эртен ажылдавас. Ол доктаамал ажылдавас болган ужурунда совхозтуң төвүнде, салбырында ажылчыннар радио дамчыдылгазын хаая дыннап турарлар.

Радио белдириниң чугула херекселдери үрелип калгылаан, оларны септеп, чамдыктарын солуур дугайында районнуң харылзаа конторазына каш удаа дилегни киирген болза-даа түннел чок.

М. СОЛЧУКАЙ.

Чөөн-Хемчик район.

Ындыг болза-даа херээжен чоннуң аразында ниитиниң бүдүрүлгезинге киржиксевес, хоойлу-дүрүмге удур херек үүлгедип, хойтпак тигер, арагалаар чөрүкка хандыкшыыр ийи-чаңгыс кижилер ам-даа бар. Чижээ, херээженнер Өшкүжек, Чигжит, Чүлдүм олар чазактың үндүрген хоойлузун сагып боттандырарының улуу, харын боттарының бажыңнарынга сүт арагазы белеткеп, арагалаашкынны организастааш, эрга-чагырганың тус чер органының торгаалынга таварышканын колхозта херээженнер чөвүлелиниң чоокта чаа болуп эрткен отчёт-соңгулдалыг хуралы демдеглээн.

Үстүнде ышкаш четпестерни моон соңгаар болдурбазын, колхоз бүдүрүлгезинге, ылаңгыя, дүжүт ажаап алыышкынынга, база ниитиниң малының кыштаглаашкынының белеткел ажылдарынга херээженнерниң киржилгезин улам-на калбартырын чөвүлелдиң чаа составынга хурал даскан.

Н. ХЫЙЫРТАҢ.

Чөөн-Хемчик район.

◆◆◆◆

Каа-Хем районнуң «Бурунгаар» колхозунуң чолаачызы Михаил Церсанов 15 чыл дургузында чолаачылап келген. Ол чазын, күзүн сезоннуг кампания үезинде кывар үүлдү саадал чок сөөртүп, Кызыл-биле аразынга хүнде 2—3 катап чоруп, кызыман ажылдап турар.

Дүжүт ажаап алыышкынының үезинде комбайннарның, тракторларның доктаамал ажылдаарын хандырып, кывар үүлдү үзүктел чок чедирип турар.

ЧУРУКТА: М. П. Церсанов.

Фото О. Самбый-оолдуу.

◆◆◆◆

УРУГЛАР БИБЛИОТЕКАЗЫНДА

— Бо номда чүнү дугайында чугаалап турарыл, Галина Александровна?— деп, бир-ле бичии оол библиотекарьдан айтырган, сонуургаан тур. Оолга ол номнуң утказын библиотекарь кысказы-биле тайылбырлай дыртып берди. Ол оолдуң чанында турган эштери база-ла ол ышкаш айтырыгларны салып, номнарны бижидип ап-ла турлар. Библиотеканың номчулга залында элээди школачылар солунарны, журналдарны, номнарны номчаан олурганнар.

Кызылдың уругларның библиотеказы—хоорайның бичии номчукчуларынга таарымчалыг, оларның үргүлчү кээр бир төп чери болу берген. Оон эргелекчизи М. А. Неволина болгаш библиотекарь кыс Г. А. Тагаева олар библиотеканың ажылын экижидип, ылаңгыя оон бо чылгы септелгезин шынарлыг доостуруп, кызымаккай ажылдап турарлар.

Библиотеканың ишти арыг-силиг, ында «Сылдыстарже орук», «Партияның XXII съездизинге чедиишкинниг ужуражыыл» деп кыйгырыгларны болгаш лозунгларны аскылаан.

Уругларга эптиг-ээлдек библиотекарь Галина Александровна Тагаева уругларны-биле үш чыл чедир ажылдап келген. Бичии уругларны аңаа ынактар. Уругларның номчууру-биле алган номунуң утказын ол кысказы-биле сонуургап турары чаңчыл апарган. Номчукчулар номну эки эдилеп, чогуур хуусаазында дужаап турарлар. Номну канчаар шын номчуурун келген номчукчуларга база тайбырлап берип турар.

Библиотеканың номчукчулары ам 1400 чедип турар. Оларның иштинде эң-не хөй номнарны бижидип алгаш, номчуп турар уругларны эвээш эвес. Оларга ийиги классчы Хертек Саша, бешкиклассчылар Маады Коля, Калинин Слава болгаш өскелер-даа хамаарыжыр.

Библиотекарь Тагаеваның киржилгези-биле литературлуг кежээлерни эртирип турар. Эрткен айда библиотекага «Кижи төрелгеттеннин, келир үезиг!», «Ол шыдаар шаа-биле кылган», партияның Программазының төлевилелинге хамаарышкан номчулга конференцияларын эрттирген.

8—10 класстарның өөреникчилери библиотеканың ажыдынга дузалажып, аңаа дежурныйлап, эрги үрелген номнарны септежип турарлар.

А. ЛОПСАН.

Учёт кошкак

Мал ажылдакчыларының харыысалгазын бедидери, малдың баш санын естүрер, ооң продуктулуун көвүдедир дээш олардан негелде садыры, мал ажылынга шыңгыы учёт, отчётту тургузары колхозта партия организациязының, колхоз баштаар чериниң, колхозтуң ревизия комиссиязының хүлээлгези болур.

Ындыг турбуже Улуг-Хем районнуң «Х Улуг хурал» көдээ ажылагый артелиниң мал фермаларында учёт, отчёт багай тургустунган. Ооң түңнелинде ниитиниң малын чидирер, мал ажылының продуктуларын самчыгдап төтчеглээр чорук болдунуп турар.

Ниитиниң чемненилгезинге болгаш дилги фермазынга чем кылдыр хереглээр эътти склад дамчыштыр орулгага киир биживейн, таварышкан-на черден алгаш, баштаар черниң чөпшээрели чокка чарыгдап турар.

Сүт-бараан фермаларынга контроль саалда чоруттунмайн турар. Мал санаашкының кончуг эренгей чорудуп, ооң түңнелин колхоз баштаар черинге чугаалашпайн турар.

Мал ажылының кадрлары эки шилиттинип алдынмайн, мал ажылынга харыысалга чок кижилерни мал малдаар кылдыр томуйлап турар. Эрткен чылдарда ниитиниң малын багай ажаагаш өлүрүп, чидирип турган Х. Сат, Н. Ховалыг, О. Бескил-Серен ышкаш колхозчуларны мал ажылынче катап киирип алган. Олар мурнукузу хевээр ниитиниң малын харыысалга чок малдавышаан. Чижээ, Бескил-Серен 25 хойну оорга алыскан болгаш Түвен-оол, Суванчык, Эникпен олар 8-ден 9 баш ол чедир хойларны ис чок чидиргилээн болгаш ол хойларның дуюун-даа тургуспаан, өртек-үнезин төлевээн.

Эът планынга дужаар бир кодан хойну Шагаан-Арыгче сүрүп чораан М. Дүктүг-оол, Т. Күсбежик олар оон 12 башты чидирген.

Мал ажылында учёт, отчёт бо хире сандаараныныҢ түңнелинде колхоз бо чылын күрүнеге мал ажылының продуктуларын садар талазы-биле хүлээлгелериниң чаңгыс-даа хевирин күүсетпээн. Мал чемнери белеткээр план база күүсеттинмейн турар.

Б. БАГЫТ-ООЛ.

АМЫДЫРАЛГА БАДЫТКАТТЫНГАН ЭКИ ДУРЖУЛГА

Барыын-Хемчик районнуң Культура бажыңының бот-тывынгыр уран үүл бөлгүмүнүң киржикчилери малчыннарны, ылаңгыя ырак-узакта чурттап турар ажыл-ишчилерни оюн, концерт көргүзүү-биле канчаар эки хандырып болурул деп айтырыгны бир-ле катап чугаалажып шиитпирлээннер. Ынчангаш бөлгүмнүң тус-тус киржикчилери ол дугайында саналдарын киргилээн. Ол саналдарны барымдаалап, агиткультбригаданы четчелеп, ооң ажылдаар планын Культура бажыңының чөвүлели чогаадып тургускан. Ол саналдарны болгаш планны СЭКП райкому үүлдүг деп көрген. Агиткультбригаданы удуртурун автоклуб эргелекчизи эш С. Комбуй-оолга дааскан, ооң лекторунга СЭКП райкомунуң пропагандизи эш Ш. Кууларны, уран үүл удуртукчузунга эш Дырышпанны бадылаан.

Часкы, чайгы болгаш күсү кампаниялар үелеринде ол агиткультбригада 26 үнүүшкүннерни кылып, 33 концерттерни көргүзүп, 30 ажыг лекцияларны номчаан, хөй санныг беседаларны, солун номчулгаларын кылган. Чораан черлеринде хову бригадаларынга, сүт-өраан фермаларынга лозуңнарны, көргүзүг самбыраларын дерип кылып, агитхуудустарны үндүргүлээн. Ол бригада ең ырак мал өдарлары болур Кызыл-Тайгада, Алашта, Акта малчыннарга барып турган болгаш Бай-Тайга районнуң «Кара-Хөл» колхозунга база чораан. Бригаданың ажылының талазы-биле үстүнде кирген саннар ооң ажылының хемчээнин шуптузу ол эвес. Колхоз, совхозтар төптеринден өзалаш чурттап турар ийи-чаңгыс малчыннарны безин оюп кагбайн турарлар. Үүгле сөөлгү үеде Акче чаңгыс үнүүшкүн кылгаш олар 23 малчыннарга чорааннар.

Лекция, беседа кылып бээринден, концерт көргүзеринден аңгыда, ол бригаданың кежигүннери чоннуң культурлуг болгаш кадыкшылга амыдыралын экижидеринче угланган ажылдарны база кылып чораан. Эш Дырышпан баш таарыкчызы, автоклубтуң чолаачызы эш Оолакай концертке идепкейлиг киришпишаан, садыгжы болуп идепкейлиг ажылдап турганнар. Бригаданың составында медсестра база бар. Ол эмнер аптечказы-биле чонну хандырып турар. Бригаданың соон дарый көжүп чоруур кино хөй-хөй черлерге кино үндүрүлгезин организастаан.

Бригаданың уран үүл көргүзүүнүң программазы янзы-бүрү, ону чер-черниң аайы-биле көвүдедип, кызырып-даа алырынга таарыштырган. Чаңгыс көжегелиг кыска шиилерден үзүндүлер, шоодуглуг көргүзүглер, орус, тыва ырылар, танцылар, уран номчулгалар үк программада кирип турар. Бөлгүмнүң киржикчилеринден район эмнелгезинин санитарказы М. Чечекпаа, орук тудуунуң ажылчыны Б. Борисов, студент С. Күстүгүр, Маады Сеня олар бо ажылга ең идепкейлиг киришкеннер.

Мурнакчыларның ажылының дуржулгаларын пропагандалаар талазыбиле ажылды бригада база-ла кылган. Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры О. Лопсаңчаптың, мурнакчы хойжулар Сат Сагбалдай, Сотпа, Бораштаан оларның, мурнакчы саанчы К. Матпадактың ажылының дуржулгаларының дугайында беседаларны кылганнар. Ооң сөөлүнде районнуң көдээ ажыл-агый мурнакчылары Бычылдай, Матпадак, Сотпа олар-биле ужуражышкынны районнуң Культура бажыңынга организастаан. Ол кежээге бо малчыннарның чедип алган көргүзүглерин тус-тузында санап көргүскен, олар боттарының дуржулгаларын чыылганнарга чугаалааннар.

Ук бригаданың моон соңгаргы планнары база-ла солун. Культура-массалыг ажылдарны мурнуку хевээр уламчылап, СЭКП-ниң Программазын болгаш Уставын тайылбырлаар ажылды улам-на күштелдирип, мурнакчыларның үлегерин, бот-тывынгыр бөлгүмнүң ажылының дуржулгаларын солуштурар деп турар. Ол сорулга-биле кайыбир совхозтуң, колхозтуң азы ферманың мурнакчы ажылдакчызын баш бурунгаар белеткендирип алгаш ооң ажылының дуржулгазын еске черге баргаш ооң бодунга чугааладыр база ол-ла черниң уран үүл бөлгүмүнүң концерттин аңаа көргүзерин организастаар деп турар. Ынчангаш амгы үеде ындыг дуржулга солуушкунун кылыры-биле баштай-ла «Большевик» колхозтуң мурнакчы саанчызы К. Секинаны болгаш ол колхозтуң бот-тывынгыр уран үүлүнүң концерттин белеткендирип турар.

Бригаданың ажылына шаптыктыг үүлдер тургулаанын маңаа демдеглээр херек. Чамдык албан организация черлери ында ажылдап турар кижилерни бо ажылга киришпирер дээрге оларны бериксевес чоруктар турган, чамдык таварылгаларда медсестраны, көжүп чоруур кинону-даа өй-шаанда хандырбайын баар таварылгалар тургулаан. Автоклубта хөгжүм херекселлери амдаа эвээш. Бир эвес автоклубка радиоприёмник бар болур болза, улам-на эки болур ийик.

Барыын-Хемчик районнуң культура албан черлериниң ажылдакчыларының болгаш район төвүнүң бот-тывынгыр уран үүл бөлгүмүнүң киржикчилериниң бо эки эгелээшкини ажылчы чоннарның, ылаңгыя ырак одарларда чурттап турар малчыннарның ортузунга масса-политиктиг ажылды калбартырынга улуг ужур-дузалыг. Ооң эки ажылы амыдыралга бадыткаттынган. Ындыг хевирлиг агиткультбригадаларны организастап болурунуң бүгү-ле аргалары бистиң областың өске-даа районнарында бар.

С. ЧИГЖИТ,

«Шыннын» корреспондентизи.

Культураның болгаш дыштанылганың Гастелло аттыг парыгында, Тыванын чурукчуларының 8-ки область делгелгези ажыттынган. Бо делгелгени СЭКП-нин XXII съездизинге турасказаткан.

Делгелгеге хоочун чурукчулар В. Деминниң, Т. Левертовскаяның, С. Ланзының, аныяк чурукчулар Д. Май-оолдун, И. Салчактың, скульптор Н. Жуковский болгаш өске-даа чурукчуларның ажылдары кирген.

Чурукта: И. Салчак «Мөгелер» деп аттыг ажылын чуруп турары.

Фото **С. Феоктистовтуу.**

Кичээнгей салдынмастаан

Тарлаг фермазы дээрге «Өөк» совхозтуң ең улуг ажыл-агыйы. Ында тарылга, сиген шөлдери, мал чемнериниң тарылгалары улуг. Куш, хаван, хөй болгаш мыйыстыг бода мал хөй. Ынчалза-даа совхозтуң дирекциязы бо улуг ажыл-агыйже шоолуг кичээнгей салбастаанындан ооң ажылы сөөлгү үеде дыка кошкаан.

Кышка белеткел багай. Мал чемнери белеткээриниң планы күүсеттинмээн, кыштаглар белен эвес, чамдык кыштагларның одарларынга сентябрьның эгезинден бээр мал одарладып эгелээн. Тарлагда, Шивилигде, Кара-Сугда болгаш Ыжы-Булакта сараат сигеннериң адаан мал үзүйтүр чип каапкан. Шивилигде бир сараат сиген шуут ушкан.

Ногаан суланың хөй кезиин сывынга турда мал чип кааны харазданчыг болган. Чаш малды кыш удур доруктуруп семиртир хемчеглер албаанындан Серен, Дамчат-оол деп малчыннарда хөй быззаларның күжү дыка арган. Чаш хаван ооларының күжү база ол ышкаш арган. Улуг, биче хаваннарның шыыраан, күжү кошкаан ылгавайн, кургаг чемни чаңгыс черге төп бээрге, шыырактары былаап чип кааптар, багайлары төтүр чивейн баар үүл бар.

Ферма эргелекчизи эш Захаров чиик машиназы-биле улуг орудтап хап-ла турар, а мал эмчизи, зоотехник чүнү кылып турары билдинмес.

Ферманың ажылчыннарында күш-ажылдың сагылга-чуруму кончуг кошкак. Чамдыкта ажылга үнер кижилер эвээш апаар. Ылаңгыя кажан шалың апкан үеде кижилериниң дең кезии ажылдавайн баар. Ол үеде Тарлаг суурга болгаш фермаларга эзирик кижи-ле көвүдей бээр, оон турчук шош-содаа, алгыш-кырыш ховар эвес апаар. Ылаңгыя чамдык аныяктар маңаа тергиидей бээр. Бо болза аныяктарның ортузунда кижизидилгелиг ажылдың кошкаан көргүзүп турар.

Т. МӨҢГЕ.

ының планын чедиишкинниг күүсеткен чиик индустрияны хөгжүдеринге немелде акша-хөрөңгини үндүрер арганы берген. Бо чылын пөс-таавы бүдүрүп үндүрери 8 миллиард 300 миллион метр болур. Бо болза Англия, Франция база ГФР катай бүдүрүп турарынан хөй-дүр. Чеди чылдың баштайгы үш чылдарының дургузунда чурт пландан ажыр 1 миллиард метр хире пөстү, 140 миллион кезек трикотаж кылыгларны, 60 миллион ажыг эш идиктерни алыр. Келир үениң перспективалары оон-даа кайгамчык. Чеди чыл планының дургузунда чиик үлетпүрүнүң 249 бүдүрүлгелери ажыглалга киирелин чугаалаарга-ла четчир-дир. Ам калбак хереглелдиң бараанларының ассортиментизин калбартырының талазыбиле эргежок чугула хемчеглер алдынып турар.

Коммунистиг партия болунуң Программазының төлевилелинде совет улустуң чаагай амыдыралын көдүрериниң ең чидиг айтырыы— чурттала айтырыын шиитпирлээр сорулганы салган. Ол сорулга боттаныр дээрзи чигзиниг чок. Чурттала тудуушкунунуң амгызы ышкаш ындыг калбарыышкыны бистиң чурттувуска кажан-даа турбаан. Чурттакчы чоннуң муң кижи санынга онааштыр туттунуп турар квартиралар санының талазы-биле ССРЭ 1958 чылдан бээр-ле делегейде бирги черни ээлээн. Бир эвес АКШ-та чурттакчы чоннуң муң кижи бүрүзүнге-ле чылда 7,2 квартира, Англияда—5,9 квартира туттунуп турар болза, ССРЭ-де 14 квартира туттунуп турар. Совет кижилер хуннүн-не сес муң ажыг квартираларны ап турар. Үүгле бо чеди чылдың дургузунда хоорайларга болгаш ажылчын суурларга 650—660 миллион дөрбелчин метр ниити шөлдүг чурттала бажыңнары туттунар. Ол болза бистиң Төрээн чурттувустуң делгемнеринге Москва ышкаш 15 азы Горький ышкаш 100 ындыг хоорайлар тыптып кээри-биле дөмей-дир!

Ийиги он чылдың түңнелинде, чаа өлүгеннерни киириштир алырга өг-бүле бүрүзү-ле чаагайыттынган, гигиенаның болгаш культурлуг амыдырал чурттаганың негелделеринге дүүшкен квартиралыг болур. Эрги хевириниң тараачын бажыңнары бо үеги чаа бажыңнар-биле колдуунда солуттунар. Колхозчу суурлар чоорту хоорай хевирлиг улгаттырган чурттакчылыг черлер кылдыр чаартына бээр.

Ажыл шагын кызырарын болгаш күш-ажылдың байдалдарын улам ыңай экижидерин СЭКП-ниң Программазы көрүп турар. ССРЭ-де ажыл шагының херек кырында ортумак үргүлчүлели ам безин кайы-даа капиталистиг чурттан кыска болгай. Чеди шактыг, а чамдык категориялар оон-даа артык кызырылган ажыл хүнүнче шилчээнинин соонда, бисте ажыл неделязы 40,2 шактыг апарган, ынчаарга АКШ-та ортумак ажыл неделязы, долузу-биле ажылдавайн турар кижилерни санаваска, 45 шактыг болуп турар. Келир он чылдың дургузунда ССРЭ-де неделяда бир дыштаныр хүннүг—алды шактыг ажыл хүнү азы ийи дыштаныр хүннүг — 34—36 шактыг ажыл неделязы, а чер адаанда ажылларга болгаш хоралыг бүдүрүлгелерге— беш шактыг ажыл хүнү азы 30 шактыг беш хүннүг ажыл неделязы боттаныр. Ийиги он чылда күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң өзүлдезинге үндезилээш улам-на кызыртынган ажыл неделязынче шилчилге эгелээр.

Совет Эвилели делегейде ең-не кыска болгаш ооң-биле кады ең-не бүдүрүкчүлүг база ең-не бедик төлевирлиг ажыл хүнүнүң чурту болу бээр. Ажылчы чоннарның хостуг үе-шагы дыка көвүдээр. Хостуг үе-шак бетти дээрге-ле ийи катап көвүдээр болгаш неделяда барык-ла 60 шак болур дээрзин күш-ажылдың эртем-шинчилел институдунуң чоруткан саналашкыннары көргүзүп турар. Хостуг үе-шактың көвүдээри ажылчы чоннарның культура-техниктиг деңнелин бедидеринге, оларның дыштанылгазын экижидеринге немелде таарымчалыг байдалдарны тургузар.

Аарыгларны болдурбазынче болгаш шиитпирлии-биле кызырарынче, массалыг халдавырлыг аарыгларны узуткаарынче, кижиниң назынын улам-на узадырынче угланган хемчеглерниң калбак системазын боттандырарын партияның Программазының төлевилелинде айыткан. Чаа партийжи документиде өг-бүленің чурттала байдалдарын болгаш хереңеннерниң байдалын экижидеринче база улуг кичээнгей салдынган.

Коммунизмче чоокшулаап тудумна кижи бүрүзүнүң дугайында ниитилелдиң сагыш салыышкыны улам-на өзер дээрзи СЭКП-ниң Программазының төлевилелинден тодаргай көстүп турар. Уруглар албан черлериниң четкизин улам ыңай калбартыр чорук болза улам хөй санныг өг-бүлелер, а ийиги он чылда —өг-бүле бүрүзү бичии болгаш эвээди уругларын уруглар албан черлеринге күзелин ёзугаар хелер ажаадыр аргалыг болу бээр. Назылаанының азы инвалид болганының ужурунда ажыл кылып шыдаар аргазын ышкынган бүгү хамаатыларның материал хандырылгазын күрүне, профэвилелдери болгаш колхозтар боттарынга чоорту алырлар.

Бүдүрүлгениң канчаар-даа аажок улуг өзүлдезинге база күш-ажылдың бүдүрүкчүлүүнүң бедөөнинге үндезилээш, кедир чээрби чылда материалдыг чаагай үүлдерни хуваары хереглелдиң ниитилел фондуларының күсели-биле улам-на хөйү-биле чоруттунар апаар. Ниитилел фондулары 1980 чылга чедир чурттакчы чоннуң боттуг орулгаларының бүгү түңүнүң чартык кезии хирези болган турар. Ол чорук ниитилелдиң күсели-биле мындыг үүлдерни хандырар арганы бээр:

— Уруглар албан черлеринге болгаш школа-интернаттарга (аданезинин күзээни-биле) уругларны халас ажаап азыраары;

— ажыл кылып шыдаар аргазы чоктарның материалдыг хандырылгазы;

— бүгү-ле өөредилге черлеринге эртемге халас өөренири;

— эмнер-биле хандырарын болгаш аарыг кижилерниң санаториягa эмнедирин киириштирбишаан, бүгү хамаатыларның халас медицина хандырылгазы;

— квартираларны, а ол ышкаш коммунал хандырылгаларын халас ажыглаары;

— коммунал транспортту халас ажыглаары;

—амыдырал-чурттала хандырылгаларының чамдык хевирлерин халас ажыглаары;

— лыштанылга бажыңнарын, пансионаттарны, турист баазаларын ажыглаарының өртээн чоорту чиидерги болгаш чамдык кезээн халас ажыглаары;

— чонну пособиелер, чиигелделер болгаш стипендиялар-биле улам калбаа-биле хандырары;

— бүдүрүлгелерге, албан черлеринге база бүдүрүлгеде ажылдап турар колхозчуларны ниитиниң халас чемненилгезинче (дүштеки чем) чоорту шилчиири.

Улустуң материалдыг чаагай амыдыралын көдүрериниң талазыбиле партияның салган сорулгаларын күүсеткениниң түңнелинде, бистиң чурттувус хереглээр шаа-биле хуваарының коммунистиг принципин херек кырынга боттандырарынче дыка чоокшулай бээр. Мынчангаш, кижиниң өзүп турар материалдыг болгаш культурлуг хереглелдерин бүрүн хандырарының үлегерчижээн Совет күрүне бүгү делегейниң мурнунга көргүзер.

* * *

СЭКП-ниң Программазының төлевилели ышкаш улустуң чаагай амыдыралын бедидериниң мындыг улуг сорулгаларын идип үндүрүп турган ындыг документ кижи төрелгетеннің төөгүзүнге кажан-даа турбаан. Бо чорук бистиң чурттувустуң бүгү ажылчы чоннарының чүректерин патриотчу чоргаарал-биле доддуруп, оларны партияның салганы улуг сорулгаларны амыдыралга чедиишкинниг боттандырары дээш демиселче сорук киирип турар.

Чурттуң бүдүрүкчү күштери дүрген хөгжээн тудум-на база гүш-ажылдың бүдүрүкчүлүү бедээн тудум-на, совет улустуң чогаадыкчы энергиязы улам делгем калбарган тудум-на совет кижилериниң амыдырал деңнелиниң көдүрлүүшкүнү улам дүрген боттанган турар деп. Программаның төлевилелинде онзалап айыткан.

Кызымаккай, сорук киришкинбиле ажылдаарынче совет улусту партия кыйгырып турар. Ажылчы кижи бүрүзү коммунистиг ниитилелдиң тургузуушкунунга, улустуң чаагай байдалын бедидериниң программазын күүседири дээш демиселге болунуң хүлээлгезин күүседир ужурлуг.

«Совет улустуң чүткүлдүг болгаш сорук киришкинниг күш-ажылы кайгамчык үре-түңнелдерни берип, бистиң Төрээн чуртувусту алдаржыдып турар. Улам эки ажылаанывыс тудум-на күш-ажылдың бүдүрүкчүлүү улам-на бедиир, техниканы, эртемни улам эки ажыглаанывыс тудум-на улам-на күштүг бай-шыырак болур. Совет Эвилелиниң ыдыктыг кызыгаарлары улам-на быжыг болур» деп, эш Н. С. Хрущев чугаалап турар.

Совет улус бодунуң чырыткылыг келир үезинге бүдүрелдиг. Ленинчи партияның өндүр улуг Программазын — коммунистиг ниитилелди тургузарының программазын—чедиишкинниг күүседир деп быжыг шиитпирлиг сорук-биле совет улус СЭКП-ниң XXII съездизин уткуп турар.

А. ШИШКОВ.

Садыг чурумун үреп турар

Кандыг-даа ажыл-агый чери күрүнеиниң, хөй-ниитиниң эрге-ажыынга дүүштүр ажылдаар ужурлуг. Бистиң областың чамдык совхозтары ол негелдени каржызы-биле үреп турарлар. Совхозтарның ажылчын, албан-хаакчыларын үлетпүр болгаш аъш-чем бараанны-биле совет садыгның ниити доктааттынган чурумун ёзугаар хандырар тускай ажылчын кооперацияны совхозтарда тургускан турда совхозтар боттарының бүдүргени көдээ ажыл-агый продуктуларын боттарының шугуму-биле садып сайгарып, садыг организацияларындан күрүнеге киирер арыг орулгаларның үндүрүүн киирпейн турарлар.

Оон туржук чамдык совхозтарның контора ажылдакчылары үлетпүр болгаш аъш-чем бараанны-дан ёзугаар боттары үлежип ап турар чоруктар бар. Чижээ, Улуг-Хем районнуң «Улуг-Хая» совхозунда ажылчын кооперацияның садыынга 6 хевистер киирерге, оларны шуптузун совхозтуң директору, кол бухгалтери, кол инженери, кассири үлежип алган чорук факт-биле бүзүреттинген.

Бир эвес хөй продуктуларны боттары бүдүрүп турар совхозтар ышкаш улуг ажыл-агый черлери бүдүрген продуктуларын боттары садыглаар чорукту чок кылбас чүве болза, оларның ажылчын, албан-хаакчыларын үлетпүр болгаш аъш-чем бараанны-биле үзүктел чок хандырарынга, совхозтарның турар районнарында банкы салбырларының касса планын күүседириңге, ажылчын, албан-хаакчыларның ажыл төлевирин өй-шаанда төлеп бээринге улуг шаптыктаашкыннар таваржыры кымга-даа биллингир.

Оон ыңай областың чамдык совхозтары болгаш колхозтары боттарының бүдүрген продуктуларын күрүнеиниң, хөй-ниитиниң белеткел органнарынга өй-шаанда сатпайн, бот-хандырылга дээр хөөн-биле боттарынга үр шыгжап кадагалап турган, хөй-хөй продуктуларны ажыг чокка үрээр үүлдер база бар. Чижээ, база-ла Улуг-Хем районнуң «Күш-ажылдың хостуу» колхозу болунуң шөлүнде үнген ногаалар аймаан чогуур үезинде ажаап албайн, белеткел черлеринге бербейн турганындан доңган помидорларны садып, болунга улуг когаралды чедирип турар.

Бо талазы-биле областың совхозтар трези биле көдээ ажыл-агый өргелели боттуг хемчеглерни дүрген алыры негеттинип турар апарган.

И. ТОРЖУ.

Школачыларның дузазы

Кызыл-Мажалык 11 чыл школазының 9—10 класстарының өөреникчилери 58 кижи боттарының шефтеп турары «Шекпээр» совхозка сентябрь 11-ден эгелээш 21 чедир тараа ажаап алыышкынынга киржин ажылдаанныр. Олар совхоз шөлүнге баргаш, ийи бригада кылдыр үстүнген. 18 кижи санныг бирги бригада шанга ажылдап, 6 хонук иштинде 5 муң дөрбелчин метр шөлдүг шан орнун аштап, арыглаанныр.

Ийиги бригада совхозтуң картофелин ажаап киришкен. 10 хонук ажылдаш, 120 тонна картофель ажаганнар. Бирги бригаданың ооллары дүнеки үеде комбайннардан шанче тараа сөөртүрүнге база дузалашкан.

Школаның 5—8 класстарының өөреникчилери өөредилге шактарының сөөлүнде кежээкинин 8 шакка чедир Кызыл-Мажалыктың тараа хүлээп алыр черинге ажылдап турарлар.

А. ДАРЖАА.

СОВЕТ-ВЕНГР КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА

Эртем-техниканың кады ажылдажылгазының талазы-биле совет-венгр комиссияның ээлчеглиг XV сессиязы чоокта чаа Москвага болган, ылаңгыя 1961 чылда болгаш 1962 чылдың бирги чартыында кайы-кайызының аразынга эртем-техниктиг кады ажылдажылганы боттандырарының тематиказын ол сессияга чугаалашкан.

Кайы-кайызының аразынга техниктиг документацияны, а ол ышкаш үлетпүрүнүң элээн хөй адырларының тускай эртемниглериниң ажылының дуржулгазын солужарын сессияның шиитпирлеринде көрүп турар.

ПРОГРАММА ТӨЛЕВИЛЕЛИ МООЛ ДЫЛДА

УЛАН-БАТОР. (СЭТА). МАРП Төп Комитединиң органы «Намын амыдырал» деп журналдың ээлчеглиг, сески номери үнген. Ол номерге СЭКП-ниң Программазының төлевилелиниң бүрүн бижимелин моол дылга парлап үндүрген.

БКП ТК-зының болгаш Болгарияның Министрлер Чөвүлелиниң шиитпири

СОФИЯ. (СЭТА). Болгар телеграф агентилели БКП ТК-зының болгаш Болгарияның Министрлер Чөвүлелиниң шиитпирин дамчыткан, ол шиитпирде чугаалап турары болза: империалистиг чурттарның буруузубиле, делегей байдалының чидигленгени-биле, Грециянның болгаш Турцияның шериг белеткелдери-биле база оларның Болгарияның Улус Республиказынга удур хоп-нүүлчү өнчүк-чөңгээлиг кампаниязы-биле, а ол ышкаш кызыгаарда чөңгээлерниң кедерээни-биле холбаштыр БКП ТК-зы болгаш Болгарияның Министрлер Чөвүлели шеригниң чиңгине албаныың хуусааларын эртирген солдаттарны, матростарны, сержантыларны болгаш старшиналарны курлавырже халаарын Германия-биле тайбың-ның керээзи чардынгыжеге чедир соңгаарладыры эргежок чугула деп санаан.

Болгарияның Улус Республиказының чазаа Балкан чурттары-биле тайбың кожа-хелбээ догуннаашкынның болгаш чаагай кожа харылзаалардың политиказын чугаа чокка деткип турар деп шиитпирде чугаалап турар. Болгарияның Улус Республиказының чазаа болза оларның аразынга кады ажылдажылганы хөгжүдери дээш, Балкан чурттарының аразында шиитпирлеттинмээн айтыырларны чугаалажыышкыннарның аргазы-биле шиитпирлээри дээш саналдап турар. Боо-чепсек-биле кыжанмас, а таарыштыр шиитпирлеттинмээн бүгү-ле айтырыларны Балкан чурттарның эргежыктарынга, Европага болгаш бүгү делегейге тайбың-ның эргежыктарынга угаазылалдыг шиитпирлээр деп Грециянның болгаш Турцияның чазактарын ам база-ла кыйгырып турар бис.

ФИДЕЛЬ КАСТРОНУҢ ЧУГААЗЫ

ГАВАНА. (СЭТА). Революцияны камгалаарының 107 муң комитеттериниң төлээлекчилери контрреволюцияны базарынга болгаш бир эвес херек апарза боттарының ада-чурттуңуң хосталгазы болгаш хамаарышпас чоруу дээш демиселге амытының бээринге боттарының беленинің дугайын чазакка илеткээр дээш, Гаванада революцияның Хосе Марти шөлүнге 1961 чылдың сентябрь 28-те чыглып келген. Ол комитеттер ийи миллион чыгам кижини катыштырып турар. Революцияны камгалаарының комитеттерин тургусканының бир чыл болган ооның байырлалынга тураскаал болдурган митингиге үүве чугаалап тургаш, премьер-министр Фидель Кастронуң медеглээни болза: революцияның соонда, ылаңгыя революстуг хоойлуларны амыдыралга боттандырган соонда контрреволюция революстуг эрге-чагырганы дүжүрер сорулгабиле бодунуң өлүрүкчү болгаш сүлчээчи бөлүктерин тургузуп эгелээн ужурунда ол комитеттер тывылган.

Революстуг чепсектиг күштер чуртту даштыкы халдаашкындан камгалаар сорулгалыг деп ол чугаалаан. Чурттуң иштинде өлүрүкчүлерниң, үрегдекчилерниң, империалистер агентилериниң болгаш өскедаа ол ышкаштарның контрреволюстуг бөлүктеринге удур демиселди чорудар немелде күштер революстуг чепсектиг күштерге негеттинип келген. Ынчангаш ол сорулганы боттандырары-биле революцияны камгалаарының комитеттери тургустунган турган. Революцияга ажыктыг түүлдерни чедирерин күзээн кижилер ол комитеттерге кирген, чүге дээрге чүгле улус боду бодун болгаш революцияны ёзулуг камгалап шыдаарын билир болгаш камгалап шыдаар-даа ужурлуг деп чүвени олар билген.

Революция болза маңгыстарга, мөлчүкчүлерге удур, өскениң күсели-биле чурттап чоруур ажыл кылбас кижилерге удур улус массаларның улуг тура халыышкыны болган деп Ф. Кастро чугаалаан. Революция Кубада маңгысталчак чорукту ам-даа туюлунга чедир узуткаваан. Ындыг болза-даа чурт аксеткилдиг ажыл-ишчилериң чурту, мөлчүкчүлер болгаш мөлчүттүргеннер чок чурт, каас-коя автомобильдер чок, тараа, школалар, университеттер, эмнелгелер, заводтар болгаш фабрикалар, орудтар, чурттарда болгаш бүгү хамаатыларга ажылды хандырып бээр дугайында сагыш салыышкыны болдунар аргалыг чурт болбушаан, бодунуң овур-шырайын хүн келген тудум-на өскертип турар. Улус чон чогум-на харын ону тудуп тургузуп, чогум-на харын ону камгалап турар.

Плайя-Хирсонга агрессияның үезинде тудуп алган контрреволюстуларның хуу-салымына хамаарыштыр Ф. Кастронуң медеглээни болза: төрээн чурттуң саттыныкчыларын революстуг трибунал шыңгыы шаажылап турар. Революцияның дайзыннарының кандыг-даа нүүлүүг кампаниязы турзажок, революция дайзыннардан камгаланмышаан, шаажылалдың эргежок чугула деп көрген эң шыңгыы хемчеглерин оларга онаар деп чүвени төп разведка эргелелинин болгаш Пентагонның бүгү агентилери билип алзыннар деп ол медеглээн. Бис антисоциалдыг идегеттерни, империализмниң болгаш контрреволюцияның янзы-бүрү агентилерин арыглап аштавышаан бурунгаарлаар бис, чүге дээрге чаа ниитилелди тургузар төлээде ам-даа хөй тулчуушкуннарны шыдажып эрттирер ужурлуг бис деп чүвени билип турар бис. Ындыг болза-даа дайзын бисче база катап халдаарын диттигиптер чүве болза, маңаа чүгле эң күчүүлүг армияга болгаш милицияга эвес, харын база революцияны камгалаарының 107 муң комитеттери ышкаш ындыг революстуг организацияга таваржы бээр деп чүвени билип алзын.

Куба чазактың даштыкы политиктиг хемчеглеринге доктаагаш, премьер-министриң дыңнатканы болза: Кубаның Освальдо Дортикоска баштаткан чазак төлээлери социалистиг лагерьның чурттарынга чорун турар үезинде садыгның элээн хөй керээлерин ол чурттар-биле чарган, ол керээлерни ёзугаар дөрт чылдарның дургузунда Куба чыл бүрүде 4,5 миллион тонна чигирни делегей рыногунда өртектерден элээн ажып турар өртектерге садар. Ол чорук чигир тростниктериниң бүдүрүкчүлеринге төлевирни болгаш чигир заводтарының ажылчыннарынга эң хөй ажыл төлевирин магадылаар арганы биске берип турар деп Кастро демдеглээн.

Гананың чазаан чаарты организастааны

ЛОНДОН. (СЭТА). Кодзэ ажылагый министри Коджо Ботсионуң болгаш кадык камгалал министри Гбедемниң албан-дужаалындан үнгениниң соонда президент Кваме Нкрума республиканың чазааның калбак чаарты организастаашкынын кылган.

Чазакты чаарты организастаары-биле чергелештир, Кваме Нкрума кол прокурор турган англи Джоффри Бингти гана Милс Одои-биле солаан дугайын чарлаан.

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). Гана чепсектиг күштериң командылалын солааны болгаш чазакты чаарты организастааны—Гана Республиканың шуут-ла иштики херээнге хамаарыжыр айтырыглар—америк парлалганың дыңнадыгларындан алырга, Вашингтонда шугулдаашкынны болдуруп турары элдептиг.

ЛОНДОН. (СЭТА). Чурттуң хамаарышпас чоруун быжыглаарынче болгаш империалистиг холгаарлаашкынның орадажыышкыннарын үзе шаварынче угланган Гананың чазааның сөөлгү иштики политиктиг хемчеглери-биле холбаштыр Гана республиканга болгаш президент Кваме Нкруманың бодунга удур нүүл-мегениң кампаниязын англи парлалгада өжегзөр калбартып чорудуп турар.

Барыын Германия бундесверге хереглээр атомнуг чепсекти АКШ-тан алыр сорулга-биле ажыглап турар.

Балыктап тур.
Чуруу А. Цветковтуу.
СЭТА-ның фотохрониказы.

МАМУН КУЗБЕРИНИҢ РАДИОГА ЧУГААЗЫ

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң дамчыдып турары болза:

Революстуг командылал чериниң Сирияда тургускан чазааның баштыңы доктор Мамун Кузбери сентябрь 29-түн кежээзинде чазактың программазын чарлаан болгаш чуртка эргелелдиң конституциялыг хевирлерин дөрт айлар дургузунда катап тургузарын аазаан.

Рейтер агентилелдиң дыңнадып турары-биле алырга, Дамаск радиозунга дамчыткан медеглелге доктор Кузбери чазактың программазының дараазында кезектерин номчаан:

1. Кол-кол хосталгаларны катап тургузары болгаш онза хоойлуларны соңгаарладыышкын чокка дүжүрүп, күш чок болдурары.

2. Армияны «болбаазырангайжыдары».

3. Профэвилелдеринге хосталганы бээри, бүдүрүлгелерни эргелеп баштаарынга болгаш ажык-кончааларга ажылчыннарның киржири.

4. Акшаны болгаш өртектерни турумчудуп тургаш экономиктиг чечектелиишкинни чедип алыры, амыдырал деңнелин бедидери, продукцияны көвүдедири, түрүм ёзугаар ажык-кончааларны хүндүлеп көөрү.

5. Ажылдап шыдаар аргалыг күрүне аппарадын тургузарының байдалдарын хандырарының талазы-биле хемчеглерни алыры.

Доктор Кузбериниң чазаа бүгү-ле араб күрүнелер-биле дем каттыштырар болгаш «хосталгага болгаш деңэргелерге үндезилээш, арабтарның херек кырында боттуг болгаш бүрүн чаңгыс эвин чедип алыр сорулга-биле» оларның-биле кады ажылдаар апаар деп медеглелде чугаалап турар.

Чазак болза палестина арабтарының демиселин болгаш «алжир демиселди» деткиир болгаш араб чурттарның лигазының Уставын сагыыр апаар.

Сирия болза улустар аразының керээлерин хүндүлээр, КНО-нуң Уставын сагыыр болгаш «Сирияже найыралдың холун сунар бүгү күрүнелер-биле ооң харылзааларын эвижидерин» чедип алыр апаар деп медеглелде айтыш турар.

КОНГО. Национал күштериң быдаргай чоруу—бельги колонизаторларга удур демиселге конголарның таварышкан хөй санныг өлүм-чидимнериниң чылдагаанларының бирээзи. Республиканың хамаарышпас чоруу дээш берге демисел доозулбаан, америк империалистер ам ында боттарының салдарын быжыглаарын оралдажып турары ол чурттуң ёзулуг хосталгазы дээш туржуп турар политиктиг бүгү-ле күштериң чаңгыс эптиг болурун амыдырал боду негеп турар. Ынчангаш кол партияларның — Конгонуң Национал шимчээшкининиң (Лумумбаның тургусканы) болгаш Сагыш-сеткил каттыштырылгазының африкан партиязының удуртукчулары ол партияларны каттыштырарының болгаш оларга үндезилээш Лумумбаның Национал партиязын (ЛНП) тургузар дугайында шиитпирни хүлээп алганнар. ЛНП-ниң түр национал даргазы кылдыр конго улустуң маадырының дайынчы өөренекчизи — Антуан Гизенганы томуйлаан.

ЧУРУКТА: Стэнливильдиң чурттакчыларының чаа партияның тургустунганына тураскаатканы митингизи. Индир төвүнде — ЛНП-ниң аныяктар секциязының чиңгине секретары Бернар Салуму, ооң оң талазында—Антуан Гизенга.

СЭТА-ның фотохрониказы.

Францияның демократтыг күштериниң чедиишкини

ПАРИЖ. (СЭТА). Республиканың президентизин херек кырында кызыгаар чок бүрүн эргелерлиг болдуруп турар Францияның конституциязының 16-гы түүлүн үүш чок болдурар дугайын сентябрь 30-де албан хуузу-биле чарлаан. Ол түүлдү Алжирге болган шериг-колониалисчи үймээн-биле холбаштыр, апрель 23-те күштүг болдуруп киирген турган.

Алжир үймээнчилериниң фашистиг өнчүк-чөңгээзин француз улус элээн каш күннер өртөөнде үскен, ынчалза-даа Конституцияның 16-гы түүлү беш айлар ажыг үеде күштүг болуп артып келгени билдингир болгай. Алжир Республиканың түр чазаа-биле чугаалажыышкыннарны кылырының аргазы-биле Алжирде колониалдыг дайынны чок кылырын негеп турар чурттуң демократтыг күштерингe удур ол түүлдү калбаа-биле ажыглаарының болдунар аргазын ол чорук француз чагырыкчы бөлүктерге берип турган. Ол беш айларның дургузунда эргечагырга черлери демократтыг парлалганың органнарын хөй удаа хураап, чыскаалдарны, митингилерни болгаш өске-даа түүлдерни хоруудап келген. Ооң-биле чергелештир чазак ол түүлдү парламентиниң ындында-ла кызыгаарлаттынган эргелерин улам-на кызыгаарлаарынга ажыглап турган.

16-гы түүлдү шын эвес ажыглаар чорукка калбак француз хөй-ниити шиитпирлин-биле удурланып, ол түүлдүң хөделишкини «кедерээр чорукка» салдар чедирбээн: харындаа фашистиг өлүрүкчүлериниң болгаш колонизаторларның дүржок чоруу сөөлгү үеде улам-на китеп барган деп айтып турган.

Франциядa чаңгыс кижиниң чагыргазының чурумун доктаадып тургузарынга бодунуң үезинде идиглиг болуп турган чамдык кижилерни безин хаара туткан таарзынмас чорук өзүп турар апаарга, чагырыкчы бөлүктер нептеренгей эвес 16-гы түүлү үүш чок болдурар ужурга таварышкан. «Туразында аажылаар чоруктуң түүлүнден» де Голльдуң ойталааны Франциядa демократияны катап тургузарының болгаш чаартырының оруунга улусчу күштериниң улуг чедиишкини болур деп демократтыг парлалга демдеглеп турар.

ГДР-ге удур чаа өнчүк-чөңгээ

БЕРЛИН. (СЭТА). Герман Демократтыг Республиканың даштыкы херектер министерствозунуң медеглелин ында парлап үндүрген, Штейнштюккен деп черден ГДР-ниң элээн каш хамаатыларын ийи америк вертолёттуң дузазы-биле алгаш барган дугайын ол медеглелде чугаалап турар. Барыын Берлинде америк эжелел безектерге хамаарышкан ол вертолёттар ГДР-ниң агаар делгемин үрээн.

Чугле ГДР-ниң органнарының чаагай бодалынга ачызында хереклетиң ужуру шыңгыы үскүлежиишкиннерге четпээн дээрзин ДХМ-ниң төлээлекчизи демдеглеп турар.

Бо өнчүк-чөңгээниң талазы-биле буруулуг кижилер ооң ужуктары дээш бүрүн харыысалганы хүлээр ужурлуг деп ГДР-ниң ДХМ-ниң төлээлекчизи медеглээн.

Үймээнчилер дайын чорудулгазын үргүлчүлеп турар

ХАНОЙ. (СЭТА). Сөөлгү үенин дургузунда лаос үймээнчилер тайбыңчыдылга дугайында дугуржулганы доктаамал хажыдып, хосталган районнарже боо-чепсектиг халдаашкыннарны кылып, олче шпиоллнарны, үрегдекчилерни октап турар.

Сентябрьның 21-де үймээнчилериниң ийи батальону Фу Хао Хоай (Вьентьян можу) деп чурттакчылыг черни атакалаан, ынчалза-даа улуг чидириглер-биле ойтур шаптырган деп «Патет-Лаонуң үнү» радио дыңнаткан. Паксанның соңгу талазында шүүрээриниң операцияларын чорудуп турар үймээнчилериниң дөрт батальоннары хөделип турар. Чазактың шериглери чон-биле кады үймээнчилерге шыңгыы согуушкуннарны таварыштырып, оларның бурунгаарлаарын доктаатканы.

Сентябрь 20-де америк самолёттар-биле Вьентьянның соңгу-чөөн талазынга үрегдекчилериниң десантызын дүжүрген, олар ук черниң чонун өлүрүп-чидирип эгелей берген. Десант дүжүрген районга чедип келген чазак шериглери десантының хөй нуруузун узуткап чок кылган, артканнары шыргай черлерже чаштына берген.

Хосталган районнарда шүүрээриниң талазы-биле операцияларда даштыкы шериглер, ылаңгыя мурнуу вьетнам болгаш таиланд шериглер база киржип турар деп радио дыңнадып турар.

Катангада хөлезиленикчилериниң чажыртыныышкыны

ЛОНДОН. (СЭТА). Чомбениң жандармериязын командылап турган даштыкы офицерлериниң бөлүүн ол можудан «үндүрүп чорудуп» турарының дугайын Катангада КНО-нуң шериглериниң командылал чери доктаамал дыңнадып турар.

Ол аразында барыын талакы информация агентилелдериниң хүлээп көрүп турары-биле алырга, даштыкы офицерлериниң саны барык-ла эвээжевейн турар. Ол хөлезиленикчилер чугле түр када шериг хевин ужулгаш, хамааты хеп-биле чажыртынып ап турарлар.

«Октябрь 1-де Жадовильге хамааты хеп кедип алган бир француз капитан-биле чугаалаштым»—деп. Рейтер агентилелдиң корреспондентизи дамчыдып турар.

Бир эвес Катангага дайын чорудулгазы катап эгелей бээр түве болза «болбаазын» хөлезиленикчилер чүнү кылыр апаарыл? дээн корреспондентиниң айтырыынга француз хулумзуревишаан, мынча деп харылаан: «билбес мен, амдыызында шериг эвес кижи-дир мен». Хөй-хөй чурттардан, ылаңгыя Англиядан, Франциядан болгаш Мурнуу-Африкан Республикадан келген даштыкы офицерлер база-ла «хенертен хамааты амыдыралче шилчээн» деп, демги капитан чугаалаан.

КНО-нуң Айыыл чок чорук Чөвүлелиниң февраль 21-де үндүрген резолюциязын өзугаар Катангадан бүгү-ле даштыкы хөлезиленикчилерни үндүрер дугайында КНО-нуң шыңгыы негелдезинге Чомбениң харыызы ындыг-дыр деп корреспондент түңнелинде бижээн.

Хан-биле быжыглаттынган найырал

ПАРИЖ. СЭТА-ның корреспондентилери А. Баранов биле Г. Драгуновтуң дамчыдып турары болза: Парижте Совет делгелгеге хүн бүрүде кээп турар муң-муң французтарның аразынга, Лилл хоорайдан 8 километрде турар Линьи-ан-Камбрези деп черде 58 харлыг чолаачы Камил Мерэсс сентябрь 30-де чедип келген. Делгелгениң тулуушкунунга хамаарышкан кезээнге келгеш, ол болгаш ооң кадайы Сталинградтың өртенип калган бузундуларын көргүзүп турар макеттиң болгаш маадыр хоорайның амгы овур-хевирин көргүзүп турар улуг фото-делгелгениң мурнунга дыка үр турганнар.

Маадырлыг камгалакчылары гитлержилерни чылча шапкаш, Францияның-даа хосталырының шагын чоокшулаткан Сталинградтың фото-делгелгезинге бо хүннерде хөй-хөй французтар доктаап турарлар. Камил Мерэсс карманындан фотография үштүп эккелгеш, фашизмге удур патриотчуну салым-чолдуң 17 чыл мурнунда ооң-биле ужураштырып ааны кижиниң хевирин база катап топтап көрген.

...1944 чылдың сентябрьның 2-ниң хүнүнде атказрлаан гитлержи эжелекчилер туттурган шериглерниң колонназын Линьи-ан-Камбрезинің таварты ойладып алгаш чорун турганнар. Оларның бирээзи—совет ужудукчу Жорж Юшкевич дургуннан үнер аргалыг болган. Мерэсстин өг-бүлези амы-тынына айыылдыг турза-даа, совет дайынчыны эжелекчилериниң мырыңай-ла хөлениге чажырып, камгалап алган. Ынчаарга Юшкевич ол-ла дүне удурланыышкын шимчээшкининиң бир партизан бөлүүнүң кежигүннери турган болунун чаа өөнүктери-биле кады гитлержи автоколоннаже халдаашкын кылган.

Гитлержи хоругдал черлериден дургуннан үнген совет кижилер ниити дайзынга удур тулчуп турган Францияның өске-даа черлериниге ышкаш, аңаа Юшкевич бодунуң эрес-дилими-биле бүгү-ниити хүндүлелди чаалап алган. 1945 чылдың чазынында ол Төрээн чурттунче чаныып чоруп турда Линьи-ан-Камбрезинің чурттакчылары совет ужудукчуну чылыы-биле үдеп кааннар. Юшкевич болунун дайынчы өөнүктери-биле байырлажып чарлып тура бодунуң Сталинградта адрезин арттырып каан.

Сталинградка тураскаатканделгеге бөдүүн француз ажылчыннар болур Камил болгаш Симона Мерэсстерге ол түүлдүң дугайын сагындырып турганы ол-дур.

Француз болгаш совет улустарының ниити дайзынга удур демиселге төгүлген ханы-биле быжыглаттынган найыралынга ол хире онза болуп турар бо төөгүнүң дугайын бистерге, совет журналистерге чугаалавышаан, боттарының совет өөнүүнүң моон соңгааргы салым-чолуңун дугайын кончуг билип алыксап турарының дугайын Мерэсс ашак-кадай сагыш-сеткил хайныгып чугааланнар. 17 чыл эрткен-даа болза Камил болгаш Симона Мерэсстер Ж. Юшкевичиниң төрелериниң аттарын эки сактып турарлар: иезиНадежда, угбазы—Нина, дунмалары—Анатолий, Федор болгаш Николай. Оларның сөзү-биле алырга, оларның төрээн оглу дег болу берген кижиниң хуузунда эт-севин олар Францияның соңгу чугүнде тураскаал дег хумагалыг кадагалап турарлар.

Француз-совет найыралдың сагыш-сеткилди хайныктырып келгеннин чугле чаңгыс чижээнин хереклерин бистер болганывыс ол-дур. Ынчалзадаа Парижте Совет делгелгениң ажылының хүн бүрүзү, шак бүрүзү, келген кижилериниң демдеглел кылыр дептеринде бижээн демдеглелдер ийи чурттарның улустарының аразында, кадыг-дошкун шылгалдаларга хынаттынган найыралды хумагалаар болгаш быжыглаар дээн Францияның бөдүүн кижилериниң изиг күзели-биле сицниккен болуп турар.

Кассир чокка

Чоокта чаа областың культура эргелелиниң типографиязының коллективинге шалың алыр хүнде кассир акшаны санааш тус-тус цехтерге столдар кырынга аппарып салып каан.

Коллектив кежигүннери акша алырының хүүдузунда ат салгаш, шалың акшазын боттары санап алганнар. Бо чаа түүлдү моон соңгаар калбаа-биле ажыглап болурун типографияның коллективинге чоруткан практика долузу-биле бадыткаан.

Бөгүн "ТУВИНСКАЯ ПРАВДА"

Бирги арында «Правданың» «Совет улусчу күрүне» деп мурнуку түүлүн парлаан. Эш О. В. Куусиненниң төрүттүнген хүнүнден бээр 80 хар харлааның холбаштыр СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң аңаа байырлыг чагаазын, эш О. В. Куусиненге Социалистиг Күш-ажылдың Маадыры атты тыпсыр дугайында ССРЭ-ниң Дээди Совединиң Президиумунун Чарлыын парлаан. «СЭКП-ниң XXII съездизин күш-ажылчы белектер-биле уткуур» дээн ниити ат-биле Кызылдың үлетпүр коллективтериниң, область тараа ажаалгазының дугайында материалдарны киирген.

Ийиги арында Каа-Хем районнуң «Октябрь 30 чылы» аттыг дуржулга-көргүзүг ажыл-агыйының даргазы эш Бологовтуң «Чыылда болгаш хереглел» деп түүлү кирген. Автосептелге заводундан «Соңгаар базым» деп шүүмчүлелдиг материал бар. Үшкү арын СЭТА-ның корреспондентизи В. Пименовтуң «Иркутскиге ужуражыышкыннар» деп очерги-биле ажыттынган. Оон ыңай профессор Е. Березовой «Чаагай дүжүттүң каракка көзүлбес тургузукчулары» деп түүлү бижээн, ескедаа элээн каш түүлдерни парлагылаан.

Чурт иштиниң болгаш область иштиниң материалдарын парлагылаан.

Обласка АГААР-ВОЙДУСТУҢ байдалы

Бөгүм обласка булуттагылаңлерге хар чаар. Кызылга чаашкын каап турар хүн болур, чамдык чершоолуг эвес. Хат өй-тавында, чоорту дыңзыыр, соңгу-барыын чүк угланыышкынныг. Агаарның температуразы: обласка—1—6, а Кызылга —4—6 градус чылыг.

Редактор Д. Б. БАЙЫР-ООЛ.

КИНОТЕАТРЛАРГА

БӨГҮН

«ВЛКСМ 30 ЧЫЛЫ» (улуг залга): «Чаа Гулливер» 11.30 шакта. «Берге үеде» 1.30, 3.30, 5.30, 7.30, 9.30 шактарда. (биче залга): «Таманго» 4.30, 6.30, 8.30 шактарда.

«КАА-ХЕМ»: «Волга-Волга» 11.15, 1.15, 3.15 шактарда. «Любушка» (делгем экранныг) 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ЕНИСЕЙ»: «Соңгу чүктүң тоожузу» 2.30, 4.30, 6.30 шактарда. «Ыраккы эриктерде» 8.30 шакта.

«ВОСТОК»: «Эзоп» 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

Өртенгенде баштайгы дуза

Өртени берген черниң кежин картап, ооң суглангыларын дежип болбас. Ол ышкаш ус, сут дээн чергелиг «кара эмнер» хереглээр чорукту болдурбас. Оларның-биле балыгларны хирлендириптип болур. Дыка улуг эвес өртениишкиннер болганда ол-ла дораан соок суг-биле 15—20 минута иштинде чуптар болза эки.

Элээн өртени берген таварылгада ижер спиртке, одеколонга, водкага ийикпе марганецтиг ажыг калийниң эзилдириинге өттүрүп каан шарыышкынны кылгаш, онданка таварышкан кижини арын аң чоорган-биле шыпкаш эки чылыдыр шуглаптарын сүмелеп турар. Аарышкылыг байдалды намдадыр эмнерни, суксуннуг чемнерни, ылаңгыя шайны элбээ-биле берзе эки.

Бир эвес өртениишкин химиктиг бүдүмелдериниң кешке деггениниң түңнелинде болу берген болза, өртенген черни 5—10 минута иштинде суг-биле чугза чогуур. Щелочылардан өртенгенде уксустуг кислотаның кошкак эзилдирии-биле саара кудуп чуур, а кислоталардан өртенгенде—чунар саваңныг суг-биле ийикпе соданың ийи хуулуг эзилдирии-биле чуур.

Ындыг янзылыг баштайгы дузаларны чедирген соон дарый эмчиге чедирер херек.

ОБЛАСТЫҢ САНИТАР-ЧЫРЫДЫЫШКЫН БАЖЫҢЫ.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажын № 3 ТЕЛЕФОННАРЫ: редакторнуң 24-63, редакторнуң оралакчызының 35-24, пропаганда килдизинин 23-54, харыысалгалыг секретарының болгаш харыысалгалыг дежурнайның 23-35, кедээ ажыл-агый килдизинин 25-38, партийжи амыдырал болгаш культура амыдырал килдистериниң 37-13, иштики информация килдизинин 20-60, чагаа болгаш совет тургузуг килдистериниң 21-27, үлетпүр болгаш транспорт килдизинин 22-64, бухгалтериянын 31-75, корректорларның 21-47. Солун келбейн барганда 32-75 телефонче долгаар.

ТС—01101. Чагыг № 1960. Культура эргелелиниң типографиязы.